

Стежка, протоптана батьком...

(Спогади про МИКОЛУ БЕРЕСЛАВСЬКОГО)

Якось непомітно стирається межа між дитинством і юністю, між юністю і зрілістю, а з плином літ час пришвидшує свою ходу. У круговерті щоденних турбот все частіше повертається душою на стежки дитинства і юності, вперше протоптані у селі Осипенко на півдні України. Воно розкинулось недалеко від міста Бердянська, колишню Новоспасівку біля річки Берди 1805 року заснували вихідці із Полтавщини. Безмежні запорозькі степи тут і досі нагадують про дух козацької вольниці.

Доля подарувала мені мудрих, люблячих батьків, сестру Людмилу і брата Миколу. Саме із рідною домівкою пов'язані найсвітліші спогади мого дитинства. Добре запам'яталася стежка навколо хати, рясно притрушена акацієвим цвітом. А ще безліч квітів, які рясніли з ранньої весни до пізньої осені. Першим спалахував на клумбі горіцивіт, викопаний татом у степу, а останніми яскравими плямами у похмурі дні листопада були різноманітні хризантеми, які за особливий аромат у селі називали полинком. Городиною, виноградом, квітами більше переймався тато Микола, а матуся Надія клопоталася трьома дітьми, господарством. Для нас, дітей, вона була втіленням материнської любові і ласки, мудрості і доброти.

Скільки себе пам'ятаю, батько ніколи не купував нам цукерок, зате часто дарував книги. У нас була дуже гарна бібліотека на кілька тисяч примірників: енциклопедії, словники, довідники, науково-популярна і, звичайно, змістова художня література. Пригадую себе частіше за книжками, ніж за ляльками. Любов до книги, шанобливе ставлення до літератури, до знань батьки прищепили усім трьом дітям.

Тато мав чудову пам'ять, природжений інтерес до різних наук. Тепер дивуюся: звідки у нього були такі ґрунтовні знання з історії, мови, літератури, географії, релігієзнавства, бібліографії, медицини тощо, адже сидіти за книгами у нього було зовсім небагато часу? Його зацікавленість навколишнім світом, прагнення до знань пробуджували і в нас жвавий інтерес до самоосвіти. У невеличкій дитячій кімнаті на стінах висіли зроблені батьком стенди з колекціями старовинних монет, банкнот, місцевих мінералів, а також гербарій, який ми збирали разом із татом. Він навчив нас добре грати у шашки, тому я, сестра і брат не раз були переможцями і призерами обласних сільських змагань навіть серед дорослих. Батько цікавився спортом і роками передплачував газету радянської доби «Фізкультура і спорт», а ми, діти, також чимало знали про рекорди і успі-

хи багатьох видатних спортсменів і, заохочені татом, відвідували спортивні гуртки.

Вдома у нас завжди був «живий» куточок, бо з усього села до нас хтось приносив заблуканих чи поранилих тваринок і птахів. Батько давав притулок і черепахам, і вужам, і їжачкам, і молодому степовому орлові з пошкодженим крилом. А одного разу нам принесли маленьке лисеня, яке прожило у нашому дворі понад три роки і кілька разів поверталось, хоча його завозили далеко у степ. Лиска на ранок зворушливо сиділа під ворітьми і чекала, поки її приймуть на рідне для неї подвір'я.

Серед яскравої палітри дитячих спогадів спалахують родинні шевченківські вечори, коли батько читав твори народного поета, якого глибоко розумів і вважав духовним наставником нашого народу. Ми, дітлахи, плакали разом із матою та сусідкою, сумуючи за бідолашною Катериною, завмирили, глибоко переживаючи трагедію Гонти, а пізніше замислювались, чому Шевченко називав Богдана Хмельницького «нерозумним сином». Серед перших віршків напам'ять – «Зацвіла в долині червона калина», «Садок вишневий коло хати», «Заповіт»... Пригадую, як колись літнього дня дитиною 6-7 років самотньо плакала на зеленій галявинці, роздумуючи: «Якби Шевченко був живий, нам всім би жилося краще» (і звідки воно бралось у моєї малій голівці?). Над дитячим письмовим столом у нас завжди висів великий портрет Тараса Шевченка, а під ним каліграфічним батьковим почерком були написані рядки великого поета: «Учітесь, читайте, і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь». Власне, ці слова, підкріплені батьковими настановами, визначили наше подальше ставлення до мови, звичаїв, національних традицій: з раннього віку сестра, брат і я усвідомили, що слід любити своє і шанувати чуже, адже будь-яка культура – це геній і багатовіковий труд численних поколінь різних народів.

Батько стверджував: «Хто посправжньому любить свій народ, свою мову, традиції, той завжди розумітиме і шануватиме патріотичні почуття представників інших національностей».

Щиру любов до України, як згадував він, прищепили йому два вчителі чи то з Галичини, чи то з Полісся, а ще мудрий сусід – дядько Филімон, який помер досить молодим, так і не дочекавшись кінця Другої світової війни, хоча дуже хотів побачити, який тиран першим сконає – Гітлер чи Сталін? У ніч, коли Німеччина круком налетіла на Україну, у тата

Миколи був випускний вечір, а потім – кілька важких оstarбайтерських років розлуки з родиною, Батьківщиною. Свого батька, нашого діда Олександра, який загинув у перші місяці війни, він вже ніколи не побачить, а дідусеві не було тоді й сорока років...

Під час поневірянь у Німеччині, Австрії, Чехії, на свідомий український шлях тата спрямували освічені українські емігранти, які вчасно вийшли з СРСР і гуртувались на чужині: створювали українські громади, відкривали навчальні заклади, видавали часописи, художні твори. Розумний, допитливий юнак міг порівняти облудну сталінську пропаганду і реальність, яка існувала за «залізною завісою». Після звільнення з неволі тата одразу забрали до лав Червоної армії. У Західній Україні довелося служити за «героями», котрі вихвалялися, як падали українські села, вбивали місцеве населення, переодягнувшись бандерівцями. Отже додому він повернувся зі стійким імунітетом проти знавісненої радянської брехні.

Навчання на історичному факультеті Донецького (Сталінського) педагогічного інституту швидко закінчилось, бо несла було вивчати сфальсифіковану історію, а потім викладати її школярам. У майбутньому тато застереже і мене від такого вибору. Щоб вижити у голодні повоєнні роки, допомогти матері, родині, здобув професію майстра молочної продукції. До важкої хвороби та інвалідності у тридцять сім років довелося попрацювати на різних роботах, щоб утримувати трьох дітей, будувати хату, отже, батьки працювали не покладаючи рук.

Маму тато вважав щасливим дарунком долі. Залишившись сиротою у тринадцять років (війна забрала батьків), вона зміла все: і смачно готувати, і шити, і вишивати, і майструвати, а коли чоловік тяжко захворів, утримання сім'ї лягло на її тендітні плечі, при цьому матуся завжди була привабливою, чуйною, привітною і, на диво, терплячою та стійкою. Маючи світлий розум і природжену мудрість, вона все життя присвятила себе родині та близьким. Переконана, якби мамі вдалося здобути вищу освіту, вона була б чудовим фахівцем в обраній галузі, адже легко засвоювала знання і мала до них жвавий інтерес.

Особливо було тяжко мамі і бабусі Ганні (татовій мамі), коли 9 лютого 1969 року його заарештували при спробі самоспалення біля Київського університету. Напередодні тато поїхав до столиці, нічого не пояснивши мамі, тільки сумно попрощався з нами. Мама помічала, що останнім часом він дуже пригнічений та самозаглиблений, і розуміла, що причина – вболівання за долю України, мови,

народу, адже він завжди мав загострене почуття справедливості. При вході до університету батько тримав протестний плакат зі словами проти ущемлення прав української мови, її приниження, звертаючись до студентів і викладачів зі своїми аргументами, що незадовго до того виклав у листі-зверненні до В. Русанівського, який тоді очолював Інститут мовознавства Академії наук України. Із собою батько мав пляшку з горючою рідиною, але, як згадував, холодного лютого дня сірники ніяк не спалахували, і тата швидко заарештували. На суді відмовився від послуг адвоката і захищався сам. Два з половиною роки за статтею 62 ч. КК УРСР (антирадянська агітація і пропаганда) – порівняно невеликий термін. Можливо, це завдяки вдалому захисту, а може, через інвалідність чи трьох дітей-школярів... У далекій Мордовії, де батько відбував ув'язнення, познайомився з багатьма дисидентами радянської доби, зокрема з Левком Лук'яненком, який після звільнення приїздив до нас додому.

Мама, залишившись з трьома неповнолітніми дітьми, дуже тяжко переживала вимушену розлуку з татом – схудла на 10 кілограмів, адже крім додаткових турбот, додалось вболівання за батькове здоров'я. До того ж, у селі хтось поширював чутки, що тато – шпигун, що з нашого двору проритий підземний хід аж до Америки, а під сьомим кущем винограду у городі нібито знайшли рацію. Таких нісенітниць було чимало, а ця життєва ситуація стала для багатьох наших односельців лакмусовим папірцем на порядність, дружбу, доброзичливість та, власне, на здоровий глузд.

Двічі на місяць татові дозволялось писати листи додому, а ми відповідали йому частіше, бо кожна звістка з України від рідних додавала йому сили і надії. У 1971 році тато повернувся додому у тюремній «робі» і з бородою – як політичний в'язень. Хтось із односельців ставився до нього з повагою, хтось – із співчуттям, а дехто – з прихованою недоброзичливістю. З Дружківки, що на Донеччині, якось до тата завітав Олекса Тихий, майбутній член Гельсінської спілки, який загине в мордовських таборі і в 1989 році разом з Василем Стусом і Юрієм Литвином буде перепов'язаний в Україні. Він привіз зібрані і надруковані ним висловлювання та вірші про мову, зокрема українську, які хотів видати, але в ті часи і це вважалося кривою. Тато радів, що познайомився з людиною, близькою по духу.

Але все-таки йому не вистачало спілкування з однодумцями, до того ж, дітям прийшла пора здобу-

вати вищу освіту, тому влітку 1974 року наша родина переїхала до Дніпропетровська. КДБ одразу ж взяв тата на облік. Пам'ятаю обшуки і в селі, і на квартирі у місті, коли кілька мовчазних чоловіків перегортали сторінки кожної книжечки, заглядали в усі шпаринки, і це тривало майже цілий день. «Співбесіди» проводили не тільки з татом і матою, а й з нами, дітьми, а пізніше – з чоловіками доньок. Розпитували, з ким батько спілкується, про що розмовляють, а в нього тим часом з'явилося чимало однодумців: М. Сарма-Соколовський, М. Кузьменко, І. Сокульський, В. Сіренко (поет-земляк), Я. Гомза, П. Розумний, О. Завгородній, Ф. Клименко, Я. Трінчук, М. Василега та ін. Всіх їх об'єднувала любов до України, рідного народу, вболівання за його долю. Ми радо зустрічали гостей, адже саме такі люди торували шлях до державності нашої Батьківщини.

Оголошення незалежності України у 1991 році вся родина сприйняла з великим натхненням, у квітні цього ж року тато був реабілітований. Він дуже радів, що дожив до таких часів, правда, часто повторював слова історика-дослідника Павла Штепи, який стверджував, що незалежність України неодмінно виборе, але утримати її буде багато важче. Нині ми переживаємо цей складний процес, утверджуючи право на свободу держави у важкому протистоянні.

Тато був хворобливий, але сильним духом. Брав активну участь у громадсько-політичному житті міста, з 1989 року був членом Всеукраїнського товариства «Прогрес», а з 1993 – членом Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих. За правозахисну діяльність і активну громадянську позицію нагороджений орденами «За заслуги» III ступеня і «За мужність» III ступеня.

Багато працював, досліджуючи складні історичні процеси та переломні періоди нашої історії. У 1991 році двома виданнями у Львові вийшли татові монографії «Історія Української греко-католицької церкви», «Іван Мазепа», «Хто і як встановлював радянську владу в Україні», «Про імперську політику і великодержавницьку психологію». Залишилося чимало рукописів, над якими треба попрацювати. Не стало тата 12 серпня 2006 року...

Нам, дітям і онукам, батьки прищепили святе почуття любові до Батьківщини, свого народу, рідної мови, і ми їм за це безмежно вдячні, бо коли людина обікрала себе, зрікшись рідних коренів, вона не виконує свою життєву місію на Землі.

Жанна КРИЖАНОВСЬКА

Микола Олександрович Береславський (18 травня 1924 р., с. Новоспасівка (нині Осипенко, Бердянського району Запорізької області) – 12 серпня 2006 р., Дніпропетровськ).

ПРО СВІЙ РІД

Маю такий склад сім'ї: дружина Надія Василівна 1930 року народження (її дівоче прізвище Зубко). Одружилися ми у 1949 році, маємо трое дітей: дві доньки – Людмила, Жанна та син Микола.

У роду було чимало освічених людей: дід по батьковій лінії був волосним писарем, а потім – головним бухгалтером банку. Дідів брат – інженер. Дядько Григорій – учитель, інженер – два інститути закінчив. Тітка Ніна була лікарем і вчителькою. Один дядько по матері, Дмитром його звали, ще до революції учителював. Дід мій по материній лінії теж працював у банкові.

(Із інтерв'ю Миколи Береславського правозахиснику Василю Овсієнку. 2001 р.)

ЛЮБИ І ЗНАЙ ПРЕКРАСНУ РІДНУ МОВУ

(Сценарій свята для учнів 1-4-х класів)

/Зала прикрашена портретами Тараса Шевченка, Лесі Українки, Марійки Підгірянки, інших українських поетів. На стіні – великий вінок, прикрашений стрічками, у центрі якого написані слова «Квітти, мово наша рідна!»

На стільчику учениця в національному вбранні колише ляльку і співає колискову «Ой люлечки-люлі», «Ходить сон коло вікон», – на вибір. Можна, щоб звучав звукозапис колискової.

Учитель. Кожному з вас, любі діти, мама чи бабуся у ранньому дитинстві співали над люлечкою якусь колискову, наповнену широкою любов'ю, ніжною ласкою, мережену пестливими словами рідної мови. Більшість людей пам'ятає ці слова і мелодію протягом усього життя. Пригадайте, яку колискову співали вам у дитинстві?

/Діти називають колискові/.

1-а учениця.

Мамина ласка – у тій колисковій,
Що тихо лунала у хаті моїй,
Легкі, ніжні слова ті чудові
Пишно розквітли в любові святій.

2-й учень.

Котик-вуркотик, лисичка, зайчата,
Біла голубка лоскоче крилом, –
Всі поспішали дитя колисати,
Щоб здоровеньке

й щасливе росло.

Учитель. А пізніше ви слухали казки рідною мовою, поки не навчилися читати самі. І рідне слово засіяло новими барвами – у казках, легендах, загадках, переказах. У мріях ви уявляли себе казковими героями, мандрували за тридев'ять земель, здійснювали подвиги... Пригадаймо, яку першу казочку ви прочитали самостійно.

/Учні називають казки. На мультимедійному екрані демонструються ілюстрації з деяких народних казок, які школярі мають назвати/.

1-й читець.

Розкажи мені, мово,
Свою казку чарівну,
Дуже древно, забуту,
Та все ж милу і рідну.
Мово рідна моя,
Тасмнищо повідай,
Що в віках береглася
Моїм прадідом-дідом.
Моя мовонько мила,
Серед чистого поля
Заспівай мені пісню

Про щасливу долю.
Мово, ясно світи,
Дай наснаги й терпіння
Таїну ту нести
У нові покоління.

Учитель. Коли ви, любі діти, навчилися читати і дитячі книжечки заговорили до вас словами рідної мови, легко вчилися напам'ять перші віршики дідуся Тараса, ніжною і відважною Лесі Українки, ширрою і завзятою Марійки Підгірянки... Так наша мова в устах кожного із нас набирається сили і краси. Назвіть, будь ласка, перші вірші українською мовою, які ви в дитинстві вивчили напам'ять. /Діти називають вірші/. Недавно про натхненне слово поета сказано: «Для поета слово – наче рідний стяг. Сяйвом грає мова у його віршах».

2-й читець.

Я навчилася читати
Мовою своєю.
Гарно вмю вже писати
І співати нею.

А вона така ж чудова,
Наша рідна мова –
Калинова, барвінкова,
Різнокольорова.
Вона летиться, мов струмочок,
Ніжна й голосиста.
Є в ній мамин голосочок
Кришталевий-чистий.

Учитель. У тяжкі часи нашої історії рідна мова, як маленький невгасимий вогник, палахкотіла в серці українського народу, зберігалася в устах творців народних пісень, письменників, хліборобів, людей, які посправжньому люблять свою Батьківщину і прадавню мову. До таких патріотів належить і чернець Нестор Літописець, який близько тисячі років тому у своєму літописі «Повість минулих літ» яскраво і образно описав історію походження нашого народу. Мудрого Нестора Літописця в Україні вважають святым. Із 1997 року ми вшановуємо його пам'ять і відзначаємо День української писемності та мови.

2-й читець.

Спалахує тремтячий каганець
І відблиск кидас на стіни,
А над столом схилився чернець, –
Рядки мережить безупинно.
Він задививсь крізь млу століть,
Йому відкрились тайни слова...

Так в «Повісті минулих літ»
Міцніла наша рідна мова.

Учитель. І постала мова наших далеких пращурів прекрасною, барвистою, соковитою; її збагачували покоління наших предків, тому вона дивує світ своїм розмаїттям і милозвучністю. Саме від кожного з нас залежить, чи збережеться вона у віках, чи передамо ми цей коштовний скарб своїм нащадкам.

/Під тихі звуки пісні «Україночка» на слова Андрія Демиденка, музика Григорія Татарченка урочисто виходить мова – учениця в народному вбранні/.

Мова.

Я є мова твоя,
Подарована Богом,
Як і рідна земля,
Що освячена словом.
Я – імення твоє,
Наречене батьками,
Хай воно виграє
Лиш благими ділами.
Я – це пісня дзвінка,
Мов пташина крилата,
Я – любов пломінка
Рідних неньки і тата.

/Мова сідає на стільчик і вишиває рушник. У супроводі слів, що лунають далі, подає рушник учневі, проводжаючи у дорогу, а потім зустрічає хлібом-сілля на рушнику/.

3-я учениця.

Мова рідна – вічний оберіг,
Берегиня роду і народу.
Відгомін із далечі доріг
І відлуння битви за свободу.

4-а учениця.

Білим вишиваним рушником
Ти дітей із дому проводжала.
І щаслива й стомлена з доріг
Завжди хлібом-сілля зустрічала.

5-й учень.

Розуміла й поважала всіх,
Як могла від горя боронила,
Неуважності тяжкий прощала гріх
І любити рідний край учила.

Учитель. Скільки чудових слів присвячено нашій рідній українській мові, кожен поет намагається підібрати неповторні слова, щоб вшанувати її, висловити своє захоплення її променистою красою і незліченним багатством. Пригадаймо разом, як називають нашу мову, – барвінковою...

/Учні продовжують називати означення: калиною, світанковою,

веселковою, росяною, солов'їною, журавлиною, співучою, барвистою, кольоровою...

Під звуки української народної пісні «У полі калина, у полі червона» у виконанні Ніни Матвієнко кілька дівчаток у народних костюмах виконують танок із квітами і стрічками/.

У полі калина, у полі червона

Хорошенько цвіте,
Ой роде наш красний,
Роде наш прекрасний,
Не цураймося, признаваймося,
Бо багачко нас є.

Що перший цвіточок,

То рідний батенько –

Хорошенько цвіте.

А другий цвіточок,

То рідна ненька –

Хорошенько цвіте.

А третій цвіточок –

Рідна сторононька,

Хорошенько цвіте.

1-а учениця.

Мова моя – колісанка літа,

Веселкою підперезана,

Дрібним дощиком вмита.

Мова моя – швидкокрилая пташка,

У небі блакитному

Над лугом ромашковим.

2-й учень.

Українська мова,

Мов бурхлива річка,

Що в горах збирає

Маленькі потічки.

3-я учениця.

Українська мова,

Мов вітрець легенький,

Що кожного разу

Будить нас тихенько,

Що шепоче листом,

Солов'єм співає,

Геть усе на світі

Розуміє й знає.

Мова. Я – рідна ваша мова – завжди з вами: у радості й у турботах, у навчанні і дозвіллі, у родині і серед друзів. Навіть далеко за межами України завжди мені люди можуть дізнатись, що ви – українці, що ви любите свій народ, свою Батьківщину і несете наше прекрасне слово у далекі світи. Але найголовніше, щоб кожен із вас, діти, добре вивчав мене і оволодів всіма моїми невичерпними скарбами.

3-й читець.
Українська наша мова
Повсякчасно на вустах.

Чародійна, барвінкова
І співуча, ніби птах.

Рідна мова завжди з нами

У ромашковій красі...

Розмовляє нею мама,

Розмовляємо ми всі.

Любим нашу рідну мову

І не зрадімо її.

Нашу мову світанкову

Знають навіть солов'ї.

Учитель. Я переконана, дорогі діти, що кожен із вас любить і плекає нашу рідну українську мову, адже вона – невід'ємна частинка душі нашого народу, її віщий голос, який вплітається в гармонійне багатоголосся різних мов світу. То хай же вічно звучить наша мова у цьому величчюму хорі. А зараз гуртом заспіваймо пісню!

/Всі виконують пісню «Українська мова» на слова Надії Янчук, музики Володимира Климка/.

Українська мова,

Мова барвінкова,

В лузі запашним квітка польова.

Поруч ти зі мною,

Чаруєш красою,

У серцях гарячих ти жива.

Мова пустотлива,

Дзвінка і грайлива,

Мелодійна, легка,

сонячна й проста.

Веселково-ніжна,

І морозно-сніжна –

Ти лікуєш серце і уста.

Мово лебедина,

Ти одна-єдина,

Ти як соловейка пісня у гаю.

Мово калинова,

Дивна, загадкова,

Рідну свою мову я люблю.

Українська мова

Легка, святкова,

Й будеш ти з народом завжди,

навіки!

Тож шануймо мову,

Бережімо мову,

Що дали навіки нам батьки!

===

У сценарії використано вірші авторів рідного краю: поета Григорія Бідняка, вчителя початкових класів Софіївської СЗШ № 1 Вікторії Федоренко і укладача цього сценарію.

Уклала **Жанна КРИЖАНОВСЬКА**,
завідувач лабораторії
українознавства і
народознавства ДОППО

31 жовтня 2014 року помер відомий поет Віктор Федорович Корж – непересічне явище в українській літературі, одні із провідних поетів Придніпров'я.

Віктор Федорович Корж народився 15 квітня 1938 р. у м. Бобринці Кіровоградської області. Його батько загинув на фронті. Після закінчення середньої школи в 1956 році працював токарем, літпрацівником газети, 1962 року закінчив історико-філологічний факультет Дніпропетровського державного університету. Працював учителем на Сумщині, викладачем у механічному технікумі. Згодом – редактор, завідувач редакції художньої літератури у видавництві «Промінь», де за 25 років роботи відредагував понад 200 книг. У кожному з них вклав не лише професійне уміння, а й незвичайну щедрість душі. Тривалий час завідував кафедрою української літератури Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Багатолітній керівник молодіжної літературної студії «Плавка», через яку пройшли чимало нинішніх митців Дніпропетровщини, та університетської літературної студії «Поетична школа Віктора Коржа».

Ціла генерація дніпропетровських поетів 1970-90-х називає Віктора Коржа своїм учителем і завдячує йому безцінними уроками поетичної майстерності та зрілості.

Нагороджений Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР та орденом Трудового Червоного Прапора, почесною відзнакою міністра культури та мистецтв України «За досягнення в розвитку культури і мистецтв» (2003), Почесною грамотою Президії Верховної

Ради Білорусі. Лауреат всеукраїнської премії ім. А. Малишка, премій ім. Г. Петровського і «Благовіст», міжнародної премії ім. Г. Сковороди.

З 1966 року – член Національної спілки письменників України. Друкувався в журналах «Вітчизна», «Дніпро», «Україна», у колективних збірках, всеукраїнських та обласних газетах. Видав 13 поетичних книг: «Борвій» (1966), «Закон пензля» (1967), «Зелені камертони» (1969), «Повернення в майбутнє» (1971), «Аметист» (1972), «Літочислення» (1976), «Очі доброї долі» (1978), «Корінь добра» (1981), «Твердиня» (1981), «Світ звичайних фантазій» (1984), «Осіньне чекання весни» (1987). Після великої перерви у Києві вийшла збірка «Чиста сила» (2010). За неї поет отримав міжнародну літературно-мистецьку премію імені Григорія Сковороди.

Твори перекладались польською, словацькою, англійською, німецькою, португальською та іншими мовами.

У період входження в літературу критики говорили про поетичний феномен Віктора Коржа. Одні сприймали його як тонкого лірика. Другі акцентували увагу на філософській заглибленості віршів, відзначали своєрідність бачення, аналітичність мислення, глибину художньої узагальнення. Треті наголошували на реалістичності письма, публіцистичній загостреності, вмінні проймається тривогами віку й проблемами сьогодення. Справді, поезія Коржа вдало поєднала в собі всі ці риси.

Улюблені жанри поета – балада, притча, діалог, етюд.

Віктор Корж: «Я знаю своє місце в поезії. Воно там, на бранному полі, у першій шерензі. Воно тут, при Дніпрі, на лівому березі, при джерелах столітніх, цілющих».

Його поетичний світ – багатий і тривожний. Кожна збірка поета має неповторне звучання і є свідченням майстерного володіння словом. Про що б не писав Віктор Корж, він завжди піднімався до широкого художнього узагальнення, умів надати масштабності своїм творам.

За словами Наталки Нікуліної, поезія Коржа ваговита за думкою, драматична за моральними переживаннями й багатоманітна за формою. Перо поета могло створити сонет і баладу, памфлет і історичну пісню, блискучу мініатюру й оригінальну поему. В ньому органічно поєднувалося ліричне з епічним, а глибина думки відповідала глибині почуття.

Відчуття історичної пам'яті для В. Коржа – це відчуття свого роду. Всі його збірки об'єднують зв'язок поколінь: через родовід, через землю, з якої погляд батька обернувся в корінь добра.

Література, на думку Віктора Коржа, ніколи не повинна відступати від головної мети – вивисувати ідеали добра, світла та істини.

Серцем мовлене поетичне слово «здатне творити дива з людською душею. Відроджувати мертву навіть, болотяну вже субстанцію душі».

Прощання з митцем відбулося 3 листопада у залі Дніпропетровського осередку Спілки художників України. Вшанувати світлу пам'ять Віктора Коржа прийшли друзі, колеги, представники ДНУ, учні, художники, скульптори, вчені, політики, громадські діячі та ін.

Дума про нашу долю

Нам судилось з коліски – чи тюрма, чи ярмо,
Ще з валуєвських днів нас вінчали з кралою,
тому ми, українці, навіть і мовчимо
українською мовою...

Це, однак, не означає, що найкраща вона
і всевітнього поклоніння у світі гідна,
просто вона – од матері нам одна,
просто вона – наша рідна.

І горе наше при нас, а не десь

за високими горами,
і мати хрещена наша зветься Голодоморою,
тому ми, українці, коли говоримо, то говоримо,
а коли мовчимо, то – мовчимо
українською мовою!

Хто не знає її, хай не плута її з «наречієм»,
хто не чує її, хай не каже:

замало у ній голосних...
Вона ж вся цютлива, мов безталання наречена,
котру в гаремі приголосних
знали снухи чужинських книг.

Хліб наш насущний плекаєм з відчаю-тривою,
не оскудіти ниву захімізовану молимо,
тому ми, українці, і в турботах своїх мовчимо
українською мовою!

Визволили її з неволі, а вона, як Маруся Богуславка,
благосно визволя нас, невільників, із яничарських оман,
де лишилася титла, де кома,
де відчайдушна крапка
знає лиш Дике поле, котре сповив туман...

Чорнобильська примара людей, мов чума,
косить чезівною косою з люттю непогамовною,
тому ми, українці, і в скорботах своїх мовчимо
українською мовою!

Якби ж у своїй же державі навчилися ми говорити
задля частя людського, не задля святкових окрас!
При нашій умінні мовчати лишилися чуття
громовиті
і ангел-хранитель небесній нашої долі Тарас!

• Видатні про видатних

Письменник унікальної (не тільки для України) популярності, рекордних – мільйонів! – тиражів, твори якого знали навіть неписьменні, за що його деякі вибагливі критики виключали з літератури, а диктатори – із життя. Хоч спіткала його доля гумориста-мученика, але й після десятилітньої каторги на Печорі, немов той Мамай чи Байда, не перестав він «усміхатись» аж до смерті.

Ось кілька голосів:

«Коли ходять про сатиру, то замість Гайне, Свіфта, Рабле, що, відкидаючи якусь ідею, нищили її цілу, з голови до п'ят, – знаходимо... Остапа Вишню, дотепного, талановитого, але до дрібничок «літературного обивателя», як казав Щедрин, «непреклонного облічителя ісправніковской неосновательності і городнічого заблужденія», протестанта проти «маленьких вад механізму» (Дмитро Донцов, 20-ті роки).

«Традиція «губановців» не раз позначається на гуморі Остапа Вишні... Низькопробної культури гумор Остапа Вишні. О. Вишня – це криза нашого гумору... Гудити О. Вишню з його «прийомами» це значить фактично писати рецензію на читача...

Ми констатуємо факт величезної популярності і успіху серед читавської маси Вишневих «усмішок». Цей факт примушує нас сказати, що тільки низький культурний рівень або справжня «культура примітивізму» (хай пробачить нам пан Донцов на пляжі) може продукувати Вишневий гумор і жити з ним. Недалеке майбутнє несе забуття Остапові Вишні» (Б. Вірний – Антоненко-Давидович, 20-ті роки!).

«Усмішки Остапа Вишні я люблю. Полубив їх за те, що вони запашні, за те, що вони ніжні, за те, що вони жорсткі, за те, що вони смішні і водночас глибоко-трагічні...» (Микола Хвильовий. «Остап Вишня в світлі лівої балабайки». Пролітфронт, ч. 4, липень 1930, стор. 309).

«В наслідку допомоги Україні з боку ЦК ВКП(б) і насамперед Сталіна, агенти імперіалістичних інтервенціоністів були розбиті, націоналісти були демасковані, і куркульські ідеологи та їхні прихильники були практично прогнані з поля української радянської літератури... Зник ореол тих колишніх «зірок», славу яких штучно роздмухували націоналісти: куркульський блазень Остап Вишня... і подібні». (Іван Кулик, у московському альманаху Література народів СРСР, 1934, ч. 7-8).

«Як дасть Бог вижити каторгу – то нехай мені рука всохне, як візьму перо в руки. Тільки – Сибір, глушина! Сільця розставляю і рибу ловлю» (Остап Вишня у розмові з своїм другом Йосипом Гірянком влітку 1934 року в Чібі, в концтаборі «Ухтпечлаг»). У своїх ще повністю неопублікованих спогадах про Остапа Вишню Йосип Гіряк, відомий актор «Березоля», оповідає також як він 1934, будучи в'язнем Ухтпечлагу, читав раз перед аудиторією в'язнів-шахтарів оповідання російського гумориста Зоценка. Крики із залу: «По-українському! Вишно дайвай!» Серед аудиторії каторжників був і Остап Вишня, що дістав 10 років «віддалених таборів».

«Починаючи з 1934 р., у зв'язку з тим, що громадянське ім'я

письменника було несправедливо опорочене, в його творчій діяльності настає майже десятирічна перерва.» ... «Усвідомив свій патріотичний обов'язок радянського письменника-громадянина і Остап Вишня» (це все, що сказано про шалене цькування Вишні 1930-33 років та про його муки в арктичному концтаборі 1934-43 рр. у товстезному томі Історія української літератури, т. 2, Радянська література, Київ, Академія Наук УРСР, 1957).

«Все життя гумористом! Господи! Збожеволіти можна від суму!» (Остап Вишня. «Думи мої, думи мої...», Дніпро, Київ, ч. 2, 1957; посмертна публікація уривків із передсмертного щоденника Вишні).

Отже не дався плян утечі від власного таланту-погибелі. Гіряк

оповідає: 1935 року Вишню, як видатного «злочинця», засудженого за «терор проти вождів партії», перекинули в ізолятор на Кожву (коло Воркути), а звідти 1937 року – саме в час масових розстрілів політв'язнів по концтаборах – відправили пішим етапом – 800

кілометрів! сніг! пурга! морози! – назад до Чібі для додаткового «слідства», а фактично на розстріл. Та по дорозі Вишня, хронічно хворий на улкус і ревматизм, захворів на гостре запалення легенів і був покинутий в неприємному стані на якійсь таборовій цегельні, за дротом. Поки Вишня дужав смертельну хворобу – минула масова ежовська операція розстрілів в'язнів.

1943 року Вишня кінчає десятитрирічний терор і концтабору, тим часом як Україна – тероризована, зруйнована, але неупокорена – активним і пасивним спротивом зустрічала і проводжала бранців і червоних окупантів, виростаючи з трагедії терору і війни на міжнародний фактор. Недомученого Вишню перекидають просто із арештантського бараку на Печорі в письменницький кабінет у Києві. Він мусить своїми гуморесками спростовувати наклепи «націоналістів», нібито улюбленця цілої України – Вишню закатавала Москва, і висміяти «буржуазних націоналістів» та насамперед УПА. Так 1945-46 появилася «Самостійна дірка» Остапа Вишні – голос гумориста з могили. Як на лихо, «буржуазні націоналісти» й повстанці привітали воскресіння Остапа Вишні, частину заслуги в якому цілком слушно приписали і собі, та подякували гумористові, що він першим у широкій радянській пресі поінформував світ, що УПА ще й досі живе і борється.

Було якесь нерушиме порозуміння між Остапом Вишнею і мільйонами його читачів. Мов воду крізь сито, спускали вони все, що було в «усмішках» Вишні для цензури й диктатури, а собі брали зернятка сміху, який завше давав свіжий віддих у задушливій атмосфері загального рабства. Як у 20-их роках селяни не брали серйоз-

Остап Вишня (Павло Михайлович Губенко) народився 1 (13) листопада 1889 р. в багатодітній (17 дітей) селянській родині на хуторі Чечва біля містечка (тепер села) Грунь Зіньківського повіту Полтавської губернії (нині – Охтирського району Сумської області). Український письменник, новеліст, класик сатиричної прози ХХ ст. Молодший брат розстріляного 1937 р. письменника-гумориста Василя Чечвянського. В'язень сталінських концтаборів. Помер 28 вересня 1956 р. в Києві. Похований на Байковому кладовищі.

ОСТАП ВИШНЯ

(літературна сільвета*)

но його слів про куркулів, так у 40-их роках повстанці не брали серйозно його слів про «націоналістичних запроданців», а сміялися, читаючи його «самостійну дірку», бож вона була символом «самостійності» УРСР під московським чоботом. Мав Вишня усі підстави записати слова любові і вдячності отаким читачам у згаданому щоденнику: «Я дожив до того часу, коли ходжу вулицями в Києві... І я гадаю, що всіма своїми стражданнями, всіма моїми серцями, і працями, і думками маю право сказати всім моїм читачам: – Я люблю вас! ...Спасибі тобі, народе, що я єсть я! Хай буде благословенне твоє ім'я!.. я маю честь велику, чудесну, незрівняну і неповторну, честь належати до свого народу».

Літературна спадщина Вишні – це насамперед тисячі гуморесок у щоденній пресі на всі теми дня – своєрідний тип фейлетону, що йому він дав назву «усмішка» або ще «реп'яшок». Родились вони головню з праці Вишні у редакціях перших українських радянських газет «Вісті ВУЦВК» (куди його просто з підвалу тюрми ЧК виринув Василь Блакитний навесні 1921) і «Селянська правда». В «усмішках» Вишні віддзеркалювався своєрідний тодішній «ренесанс» селянства, як соціального стану України, який, скинувши в революції російсько-поміщицьке ярмо, не дався поки що накинути собі нове російсько-колгоспне ярмо, а змусив Москву до НЕП-и і політики українізації. «Вишневі усмішки сільські», з одного боку, кпили з вікової селянської відсталості, темноти, анархічного егоїзму й асоціальної роздрібненості, а, з другого – пускали гострі сатиричні стріли на розплоджуваній Москвою паразитарний бюрократизм нової панівної верхівки імперії. Селяни відчували у Вишні свого друга і речника. Вони розуміли цього гумориста, що сам родився і виріс у сільській родині, не тільки з того, що він пише, а ще більше по тому, як він пише.

За два-три роки праці гумориста Вишня став найбільш знаним після Шевченка і поруч із Леніним ім'ям. Задля того, щоб читати Вишню, не один селянин ліквідував свою неписьменність, русифіковані робітники й службовці вчилися читати українською мовою. До Вишні щодня приходили сотні листів з подяками, з проханнями допомогти проти різних

Остап Вишня. Шарж САШКА (Олександра Довженка) Яким його собі уявляє хуторянський читач. Який він є в натурі.

кривд, різних бюрократів і органів влади. Мов до президента, пробились до нього із найдальших закутків країни на авдієнцію. Він нікому не відмовляв, і надокучав представникам влади і фейлетонами і особистими клопотаннями. Голова ВУЦВК Григорій Петровський півжартома запитував гумориста: «Хто власне є всеукраїнським старостою – Петровський чи Остап Вишня?»

Під тиском вимог читачів значна частина газетних «усмішок» Вишні видавалися окремими збірками великими тиражами і по кілька разів. Мусимо обмежитись тут лише до статистики: на 1928 рік вишло коло 25 збірок «вишневих усмішок», а 1928 року «було видано чотиритомове видання вибраних УСМІШОК. До початку розгрому і колективізації села (1930) тираж книжок Вишні доходив до двох мільйонів – нечуваної для тих часів цифри».

Московський погром селянства і України обірвав цей розгін Остапа Вишні. Вій перестав писати в газеті, зник як фейлетоніст. Його лягли і за те, що писав, і за те, що мовчав. Зрідка лише появлявся в журналах («Червоний пещер», творцем якого був, «Літературний Ярмарок», «Пролітфронт», «Культура і Побут»), пишучи на більш неутраляльні чи дещо дальші від політики теми: «Мисливські усмішки» (Вишня був пристрасний мисливець і аматор природи), «Театральні усмішки», «Закардонні усмішки». Тепер він згадав, що починав свій шлях в УРСР, як автор літературних пародій, що з'явилися були за підписом Павла Грунського у першому і восьмому числах журналу «Червоний шлях» 1923. Він доповнив ті початки новими пародіями й шаржами (Вишневі усмішки літературні, ДВУ, 1927, 118 стор.), які напевно остануть довше жити, ніж деякі твори, що їх він шаржував і пародіював.

Частина усмішок Вишні грала ролю скоростріль у запеклій битві 20-их років проти агресивного російського імперіалістичного шовінізму. Пригадується, яку сенсацію вчинила на Україні і в Москві гумореска Вишні з приводу виступу наркома освіти РСФСР А. Луначарського проти українізації і за русифікацію шкіл на Кубані. У гуморесці, написаній на зразок легендарного листа запорожців до турецького султана, кубанські козаки після всіх вияснень пропонують російському наркому зробити їм те, що й запорожці пропонували турецькому султанові. Вже Вишня давно сидів у найвіддаленішому концтаборі НКВД, а партійна преса все ще люто згадувала, як то цей «ворог народу» посмів посміятися над російським «султаном». Подібних антирусифікаторських гуморесок Вишня написав немало.

Але найбільше Вишня атакував такі слабості свої, своїх земляків, вважаючи, за Гоголем, що «кому вже немає духу посміятися з власних хиб своїх, краще тому вік не сміятися». Особливо нещадно ви-

кпивав Вишня слабкість в українців інстинкту громадської і національної єдності, їх анархічний псевдоіндивідуалізм, їхню інертність, всі ті анахронічні риси в психології і думанні українця, що так дорого обійшлися і обходяться Україні на суворому іспиті доби динамічних перемін і модернізації. Цей нібито по-сільському «примітивний» Вишня був справжнім борцем за європеїзацію і модернізацію українця, давши своєрідну гумористичну типологію хиб українського національного характеру.

Засоби Вишні були «прості». Насамперед свіжа, дотепна, багата мова, у якій Вишня (учень у цьому Кримського і Модеста Левицького!) був неперевершеним майстром. Уже через це одно його «усмішки» не можна назвати «губановськими» (московські купці Ситін і Губанов прославилися виданням любочних «малоросійських анекдотів»). Це була мова насамперед народна, селянська, хоч Вишня показав добре володіння також мовою літературною і міськими жаргонами. Комізм Вишні не був комізмом ситуацій чи масок, а комізмом більш тонким – комізмом слова, гри слів, жарту, афоризму, примовки, недововки, натяку, каламбуру. Він умів схоплювати анекдотичні контрасти, якими кишить країна будованого і «збудованого» соціалізму. Найбільше користався нехитрим прийомом «зниження» і допик режимові нещадним «зниженням» високих і гасливих загальників, обіцянок, гасел, програм, плянів, проектів – до голої дійсності, до діла, до сущого. В «усмішках» Вишні наче наново відновлювався гумор села, що за століття своєї гіркої соціальної і національної біографії нагримало своїм мудрий і добродушний скептицизм. Традиція ліпших творів Вишні лежить також у бароковій добі вертепу і бурлеску,

Остап Вишня на заслання

коли так любили охоплювати «високе» і «низьке», анекдоту і дотеп. Майстер пародії, шаржу, трагедії – Вишня залюбки маскувався під «простачка», який здебільша з усім погоджується, але від нього повало тим казковим «дуриком», перед яким пасують мудреці і королі. Такого «простачка» грає він і в автобіографії (Моя автобіографія. Харків, «Книгоспілка», 1927, 32 стор.). Одночасно Вишня володів мистецтвом «блискавичного» короткого гострого діалогу, та – зовсім щось протилежне! – найтоншого ліричного нюансу. Він був проникливий психолог, умів скупими засобами вловити химерну гру в людині таких комплексів, як страх, заздрість, задавакуватість, брехливість, наївність, цікавість, жорстокість, любов... Все то будувалося у прозовій мініятурі, творило новий чисто Вишневий тип фейлетону – своєрідного коментаря сміхом.

Вишня уважав себе спадкоємцем Котляревського, до якого ставився з найбільшим пієтизмом. Дуже любив Гоголя (з великим успіхом ішла в 20-их роках його трагедія «Вія» за Гоголем-Кропивницьким) і дав прекрасний

125 років від дня народження Павла Губенка (Остапа Вишні)

переклад його «Ревізора»; перекладав також Марка Твена.

По за творенням ним своєрідним жанром «усмішки» і фейлетону Вишня почав творити з успіхом власний тип гумористичного нарису, оповідання і навіть новели («Мисливські усмішки», «Кримські усмішки»). У «мисливському оповіданні» він дав зразок новели, несподіваний гумористичний кінець якої «знімає» весь попередній витончено-ліричний сюжет. У «Ярмарку», що не поступається відповідним описам Гоголя, Вишня засобами мовно-звукової і кольорової палітри дає поєднання килима з симфонією: барвисто-співуче море українського ярмарку.

З дружиною Варварою Олексівною Маслоюченко

З кількох тисяч «усмішок» і фейлетонів Вишня останеться жити в літературі може яких двоти томи вибраного. Не легкі підсумки робив Вишня своєму життю і праці. «Мало я зробив для народу! Мало! Хотілося б більше, але що я можу зробити», – пише він у щоденнику. Він натякає на те зло, якого не знали ні Чехов, ні Твен, і яке найбільше давило і різало його талант: «Зло найбільше космополітизму (Вишня під цим терміном розуміє ЦК КПРС, про погромницьку роль якого говорив Кулик, див. вище) в тому, що вони молодим не давали ходу. Вони... позбавили на протязі кількох десятирок років всі молоді паростки літературні! Ось у чім найбільше зло!»

Тут Вишня зауважено пише про Розстріляне Відродження і серед зрубаних молодих паростків літературних він бачить і себе. Москва в 30-их роках знищила українську радянську літературу за «націоналізм», змішуючи в цьому терміні зовсім відмінні явища патріотизму і шовінізму. «Оті дурні, – пише Вишня в згаданому щоденнику, – що кричать «Націоналісти!», не розуміють, що я зумів об'єднати любов до мого народу з любов'ю до всіх народів світу!» І далі: «Ой, як буде комусь соромно за мої страждання! Ой, як буде!»

Точно в 15 річницю оголошення в пресі про розстріл 28 українських письменників московським виїзним судом у Києві – 18 грудня 1949 року Вишня обережно й зауважено нотує в щоденнику: «Чому я мушу боліти, страждати за того, хто прийшов у літературу?... серцем, душею, боєм моїм? Чому? Чому такий біль у мене, не тільки за «провалля» в літературі... Який жах, що я знаю особисто людей, що створили перли нашої літератури. Я їх бачив, з ними говорив, за одним столом сидів, їв, пив, сміявся, жартував... А потім читав».

Навчався в Уманському агротехнікумі. У 1926-1930 рр. навчався на літературному факультеті Харківського університету (тоді – Інститут профосвіти). В 1930 році став аспірантом Харківського науково-дослідного інституту ім. Т. Шевченка. В той же час пише літературознавчі праці «Василь Елан-Блакитний» (1929), «Василь Чумака» (1930), «Творчість Павла Тичини» (1930).

Критична позиція Ю. Лавріненка щодо монополії в літературі стилю соцреалізму викликала підстави для його переслідування. У 1933-1935 рр. його декілька разів арештовано, а з 1935 по 1939 рік Лавріненко відбував термін у Норильському концтаборі. Після заслання оселився в м. Нальчик, там

Загадка поразок і перемог Остапа Вишні (Павла Губенка) – це проблема спонтанного гумориста в пеклі, в умовах рабського суспільства і «тюрми народів». Адже за його «усмішки» йому дали кару за статтю карного кодексу 54-8: про терор. І його, з цівкою револьвера при скроні, змушували робити «усмішки» над трупами мільйонів синів його народу, що впали жертвою московського терору. Як далеко ця жахлива вимога «умилительной сатири» лишає позаду царицю Катерину II, що насаджувала специфічно російський жанр гумору – «улыбательную сатиру»!

Що за життя!? Здобути позицію інтелектуаліста, родившись одним із 17 дітей у бідній селянській родині в забутому Богом полтавському містечку Груні і до 32 років життя не маючи змоги здати екстерном на гімназійну матуру. Бути все життя безпартійним – у вік партійної всемогутності й тиранії, гумористом – у вік жахів, кепкування – у часи сліпого фанатизму, гуманістом – у вік масових організованих злочинів і людоїдства. Щоб зрештою стати «блазнем» з авторитетом, популярністю і моральною відповідальністю президента, а з правами в'язня концтабору.

Гумор, сміх можна вважати за синонім свободи – принаймні внутрішньої свободи людини. Очевидно Вишня володів секретом внутрішньої свободи при всіх ситуаціях, свободи від «нечистої сили» і своєї і чужої. Тому в його душі міг завше жити сміх – не «шибеничний гумор», і не жовча злість – це йому було чуже, а сонячний гострий добрий гумор. З цього погляду характерний його дебют, як гумориста. В 1919 році він, як патріот УНР (але жадної із її партій!), завідував Медико-санітарною управою міністерства шляхів УНР. Вся республіка, затиснена з усіх чотирьох сторін світу ворогами, тулилась в Кам'янці і кількох прилежних районах. Фельдшер Павло Губенко, ризикуючи життям, особисто працював у поїздах, завалених тифозними хворими. Помагав їм ліками і смішними анекдотами, які сам складав і знаменито розповідав. В той час з'явився у газеті «Народня воля» його перший фейлетон за підписом Павло Грунський. Був він про українські міністерства: шляхів – без шляхів, фінансів – без фінансів, військове – без війська... Зате не бракувало міністрам часу для сварок. Інший фейлетон викривав договори з чужими державами – уряд УНР за те, що не бачив за гарними словами чужих дипломатів зневаги самостійності України, а чужі держави за те, що за кам'янецькою УНР не бачать 40-мільйонної негідної нації. За один такий фейлетон редактор газети був оштрафований. Фейлетони Грунського зразу стали популярними в

Кам'янці, вони ж бо витісняли сміхом відчай.

З Вишні був бездоганно вірний друг і товариш.

Його знайомі оповідають, що він так само, як тифозних вояків у поїздах УНР, рятував своїх товаришів матеріально і гумором в підвалах ЧК, де він сидів десь із кінця 1919 по весну 1921; і в тюрмі НКВД у Харкові, де він сидів з 26 грудня 1933 по весну 1934, і в концтаборі на Печері 1934-43 рр. Коли 1931 був арештований Максим Рильський, з яким Вишня дружив так само міцно, як з Хвильовим, Кулішем і Досвітнім, то Вишня, не боячись накликати на себе гнів НКВД, кинувся з Харкова до Києва на допомогу безрадній родині поета, а після щасливого звільнення Рильського з тюрми – забрав його до себе в Харків на кілька тижнів у гості. На такі вчинки мало хто зважувався в той час загального страху, бо Москва нікому на Україні не прощала лицарської прикмети. Самогубство Хвильового Вишня пережив як жахливу катастрофу – три дні і ночі бився Вишня у своїй кімнаті, з вікон якої перекожі на вулиці чули крики і голосіння. Думали – він збожеволів.

Ці риси лицарської самовідданості вдачі дещо промовляють і за природу гумору Вишні. Нема що – Вишня умів бути нещадним і вмів убити сміхом. «Ворога треба бити», – писав він, і цитував Гоголя: «Насмішки боїться навіть той, хто вже нічого не боїться на світі». Але головним джерелом його гумору була любов до життя, насамперед – свідомо любов до людини. Ніби виправдовуючись, що так багато кепкував за своє життя із своїх українських людей, Вишня пише в згаданому щоденнику, право сміятися «із своєї, рідної людини» дає любов. «Треба любити людину. Більш ніж самого себе». І лукаво додає: «Любити, між іншим, це дуже тяжка робота». Що ж його штовхало на цю «важку роботу» люблячого гумориста? Ось його відповідь:

«Просто не любив я печальних лиць, бо любив сміятися. Не переносив я людського горя. Давило воно мене, плакати хотілося... Я народний слуга! Лакей? Ні, не пресмикався! Вождь? Та Боже борони!.. Пошли мені, доле, сили, уміння, талану, чого хочеш, тільки щоб я хоч що-небудь зробив таке, щоб народ мій у своїм титанічній труді, у своїх печалях, горестях, роздумах, ваганнях, щоб народ усміхнувся!.. щоб хоч одна зморшка його трудового, задумливого лица, щоб хоч одна зморшка ота розгладилася!»

Уся правда за найсуворішими критиками поразок Остапа Вишні, але вона не пояснить страстей «блазня» і перемоги «усмішника» Розстріляного Відродження.

Остап Вишня
Дещо з українознавства

I. СПЕЦІАЛЬНО ДЛЯ РУСОТЯПІВ

Кілька популярних лекцій з українознавства спеціально для тих людей, що досі ще цією справою не цікавилися, не цікавляться і не цікавитимуться...

Що таке Україна?

Україною зветься «искони русская земля – Малая Русь, где все обильем дышет»...

Розглялася вона на просторах Харківської, Полтавської, Чернігівської губернь, Новоросії і Юго-Западного краю.

Це Велика Україна. Крім того, до України ще належать: Червона Русь, потім Прикарпатська Русь, Угорська Русь і взагалі всіляка така Під'яремна Русь.

От, значить, Мала Русь плюс Червона Русь плюс Угорська Русь плюс Прикарпатська Русь плюс Під'яремна Русь рівняється Україні.

Є ще на світі: Біла Русь, Фінляндська Русь, Литовська Русь, Кавказька Русь, Туркестанська Русь, Сибірська Русь, але ці до України не належать.

Столиця України – Київ.

Виконує обов'язки «матері городів руських».

Батька городів руських не знайдено, але він, безперечно, десь є.

Утік своєчасно, наплодивши силу всіляких городенят.

Дядько руських городів – Чернігів, вітчизна св. Федоська Углицького, що його дуб і досі допомагає від зубного болю. Вживають того дуба так: одкусують од дуба облопу хворим зубом і їдять того облопу до цурки.

Кумувала в Києві Біла Церква, а бабувала Полтава.

Житомир на христини книші пік, а Вінниця самогон гнала.

Головна річка на Україні – Дніпро, що зветься ще «Руской славы колыбель».

Населення на Україні – малоросійські хохли.

Звуть їх солопями. Вони всі в широких штанах.

Балакають мужицькою мовою і співають малоросійських пісень з гопаком.

Мужицька мова тепер державна, і всі її повинні знати.

Вона дуже подібна до російської.

По-російському – *трест* і по-українському – *трест*.

Синдикат – і по-російському і по-українському – *синдикат*.

Тантьєма – так само і по-російському і по-українському.

Так «що різниці майже нема ніякої, і вивчитися тої мови для тих,

кому я оце присвячую своє українознавство, – не тяжко.

От тільки слово *процент* по-українському не *процент*, а *відсоток*. Але зміст його однаковий.

А там *біржа*, *золото*, *червінці*, *банкноти*, *стерлінги*, *долляри*, це однаково і по-російському і по-українському.

Одже, не бійтесь українізації.

II. ДЛЯ ЩИРИХ УКРАЇНЦІВ

А це лекції для тих, що перецікавлювалися, перецікавлюються й перецікавлюватимуться Україною.

Що є таке Україна?

Ненька – Україна – це держава від Біскайського моря і до пустелі Гобі або Шамо.

Заснувалася вона ще за 5000 років до створення автокефального Богом світу.

Першу людину звали Остап (не Вишня, бо тоді ще прізвищ не було), а його жінку – Чорноброва Галя.

Під час всесвітньої потопа Ковчега збудував не Ной, а гетьман Дорошенко, що й урятував сім парчистеньких українців, одну вишневу кісточку, з якої і пішли на Україні вишневі садки; Бровка, що дав потім цілу породу щироукраїнських Рябків, Лисків та Лапків; кілька мотків започок для вишивання сорочок, шматок полотна, горщик для борщу, кишку для ковбаси, булаву, клейноди й ноти до «Гіля, гіля, сірі гуси»...

Потім того вже на Україні жили єгипетські фараони, Генріх Наварський, династія Бурбонів, Римський Папа, Іван Каліта. Все це були українські гетьмани, що їх свого часу Іловайський загтаїв.

Дніпро на Україні найбільша річка, йде вона від Місісіпі, через Гольфштром у Синє море. Раніш по Дніпру плавали «Титаники», але треклятуці кацапи випили Дніпро-Славу і він трохи ніби висох.

Але то дурниця: тую воду Дніпровую за допомогою Франції з кацапів ми видавимо.

Мова на Україні найкраща, небо найкраще, грунт найкращий, залізниця найкраща, народ найкультурніший.

На північ від України живуть треклятуці кацапи, що годуються виключно українцями.

На Сході поляки, дуже хороший, братній народ.

А далі вже йде Європа, що чекає на українську культуру.

Оце невеличкі замітки, що їх нема в жадній історії України і які я хочу нагадати, щоб їх не забули.

Пояснення деяких слів

Улькус – виразка шлунку.

Матура – іспити на атестат зрілості у гімназії.

Солопій – дуже неуважна, некітливий людина; роззява.

Тантьєма – додаткова винагорода, що виплачується членам правління, директорам, керівним службовцям акціонерних товариств, банків, фінансових компаній з урахуванням одержуваних цими структурами прибутків.

• Про автора

Юрій Андріанович ЛАВРІНЕНКО

(псевдонім – Юрій Дивнич) (3 травня 1905, Хижинці, Звенигородський повіт Київської губернії – 14 грудня 1987, Нью-Йорк) – український літературознавець, публіцист, есеїст, критик, редактор, дослідник «Розстріляного відродження».

одружився і вже в роки війни переїхав до Києва, згодом до Львова.

Із 1944 року Ю. Лавріненко жив в Австрії. З 1950 року і до смерті 14 грудня 1987 р. – у Нью-Йорку. Брав активну участь у створенні Об'єднання українських письменників (ОУП) «Слово». В 1986 році за свою працю був нагороджений премією Фундації Антоновичів.

Похований на українському православному цвинтарі в Баунд-Бруку, штат Нью-Джерсі.

Юрій Лавріненко написав десятки досліджень про письменників-сучасників: М. Рильського, М. Семенка, Т. Осьмачку, Є. Маланюка, І. Сенченка, М. Бажана. Найбільше ж творчої уваги приділив П. Тичині, написавши дві ґрунтовні праці «На шляхах кларнетизму» (1977) і «Павло Тичина і його

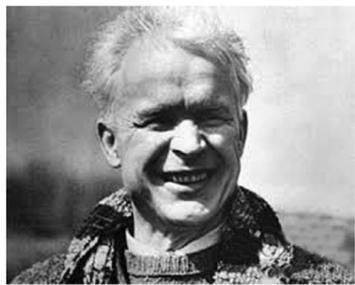
поема про Сковороду на тлі епохи» (1980). Загалом же бібліографія Лавріненкових творів складає майже триста позицій.

У 1959 році, з ініціативи й коштом Єжи Гедройця, у Бібліотеці паризької «Культури» побачила світ найголовніша праця Ю. Лавріненка – антологія «Розстріляне Відродження». Антологія справила суттєвий вплив на формування світогляду шістдесятників, а термін «Розстріляне Відродження», що народився у листуванні видавця (Єжи Гедройця) та упорядника (Юрія Лавріненка), набув поширення, як ім'я найтрагічнішого покоління української літератури.

• 120-річчя від дня народження

СТЕЖКИ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

У вересні світова громадськість відзначала 120-річний ювілей Олександра Петровича Довженка. Письменник, режисер, кінодраматург, художник, публіцист... Багатогранний талант. Згадаємо хоча б деякі його кінографічні твори – «Звенигора», «Арсенал», «Земля», «Щорс», «Мічурін»; кіноповісті «Україна в огні», «Зачарована Десна», «Повість полум'яних літ». Ну і, звичайно ж, фільм «Поєма про море», за літературний сценарій до якого автором в 1959 році було посмертно присуджено Ленінську премію.

У 1967 році Київська кіностудія художніх фільмів отримала ім'я О.П. Довженка. Уже в наш час, у 1994 році, затверджено Державну премію імені О.П. Довженка в галузі кінографії. День українського кіно (в цьому році відзначався 13 вересня) бере початок від дня його народження.

... Народився Олександр Петрович на хуторі В'юнище, що нині входить до складу селища міського типу Сосяниці у Чернігівській області, а от стежки його життя і творчості є і в нас, на Дніпропетровщині, де він свого часу збирав матеріал для кіноповісті «Поєма про море», і де згодом відбувалися зйомки цього фільму.

Про мистецьку акцію «Стежками Олександра Довженка», що організована управлінням культури та мистецтв Дніпропетровської міської ради, Дніпропетровським осередком Національної спілки кінематографістів України та Дніпропетровським будинком мистецтв розповідає керівник проекту – голова Дніпропетровського осередку, секретар правління НСКУ, директор Будинку мистецтв **Валентина Володимирівна СЛОБОДА**:

– Ми вирішили ще раз пройти стежками Олександра Петровича Довженка. Адже саме у Нікопольському та Апостолівському районах знімався фільм «Поєма про море», і саме до цих місць чотири роки поспіль приїздив Олександр Петрович, працюючи над сценарієм фільму.

У складі творчої групи, окрім керівника проекту, були журналіст і автор документальних фільмів Ігор Родіонов, кінооператор Олександр Пилипенко, член оргкомітету міжнародного фестивалю екранних мистецтв «Дніпро-сінема» Олександра Ганжа, художник-графік Ірина Колядіна, живописець Михайло Кублик, фотохудожник Дмитро Кравченко, творча молодь, небайдужі до творчості Довженка люди.

Виступи перед мешканцями сіл, демонстрація довшенківських фільмів, розповіді про кіномистецтво, мистецькі пленери для фото-

художників і художників. І, що дуже важливо, – спілкування зі свідками подій затоплення Великого Лугу.

Люди з болем говорили про своє ставлення до подій, пов'язаних зі створенням штучного моря (як занотував Довженко в «Щоденнику»: «Наше нове море – наше нове горе»). Ми відчули особливу енергетику козацької землі, Великого Лугу, що, на жаль, нами втрачений.

просто неба на Набережній ми демонстрували уривки з фільмів Довженка та фільмів про нього. Виявилось, що кінотвори Олександра Петровича будили у людей море емоцій, стимулювали бажання глибше пізнати історію рідної України, постать митця на тлі епохи. Відгуки глядачів свідчать про те, що творчість Довженка не втратила свого історико-культурного і мистецького значення.

Зібрали неоціненний матеріал для подальшої нашої роботи. Учасники імпрези написали статті, виступили у ЗМІ, мають намір створити документальний фільм.

Було проведено 14 кінопоказів та 11 кінолекцій і кінобесід. Під час святкування Дня міста, що збігся цього року з Днем українського кіно (13-14 вересня), на великому екрані

Творчість Майстра, важливим мотивом якої є єднання людей зі своєю рідною землею, а завдяки цьому – з історією свого роду, своїх пращурів, надихає і зараз.

Щиро вдячна всім моїм колегам, всім митцям і представникам творчої молоді, які взяли участь у заходах, всім, хто пам'ятає і шанує ім'я Олександра Довженка.

МИСТЕЦЬКА ІМПРЕЗА

Своїми враженнями про мистецьку акцію поділився заслужений журналіст України Олександр Олександрович ПИЛЬОНОВ, автор художньо-документальної повісті про О.П. Довженка «Душа в фіолетових подтєках»:

... **Апостолівський район.** Село Ленінське, яке після затоплення об'єднало мешканців сіл Грушівка та Кут (саме про них йдеться у фільмі «Поєма про море»). Місцева середня школа. На довгій-довгій стіні переповненої зали, де зібралася вчитель та учні, – стенди про життя і діяльність О.П. Довженка. На них – фотографії, малюнки, спогади... Демонструються уривки з фільмів «Звенигора», «Земля» та інших. Ну і, звичайно ж, фрагменти з «Поєми про море».

– У нас були такі красиві плавні! – говорить одинадцятикласник Гліб Бок. – Мені про це розповідав мій дідусь Алім Григорович Стрельченко. А риби, казав, було!.. Але все це – до затоплення плавнів.

– І мені про затоплення розповідав мій прадід Павло Володимирович Воронков, – додає старшокласник Павло Воронков. – Зараз прадіду 97 років, він живе у Жвтих Водах, а оті плавні й родючі землі не забуває.

– А мені розповідала бабуса Марія Земляна, – говорить Ганна Кулібаба. – Коли люди вже покидали Грушівку, яка мала піти під воду, – то кожен хотів узяти із собою щось найпам'ятніше. У їхньому дворі росла груша. У груші був відросток. Його й викопали. І посадили вже на новому дворі. Ця груша росте і досі...

...Поки тривала зустріч у школі, художники були на етюдах – малювали ті стежки і ті місця, які колись бачив Довженко. А потім відбулося ще дві зустрічі, які по-справжньому сколихнули наші душі. Один зі співрозмовників – Григорій Вікторович Донець

брав участь у масових зйомках фільму «Поєма про море».

– Я був тоді ще дитиною. А тут якісь зйомки. Нам кажуть: «Пройдіться вулицею!» А вулиця тоді, – як кажуть жартома, – десять хат у п'ять рядів. Все тільки будувалося. І от ми йдемо. І раз, і другий, і третій. Вісім разів проходили! Все не так йшли!.. Це зараз я знаю, що знімався фільм. А тоді ми просто ходили по команді, яку нам кричали в рупор: «Пішли! Стали! Знову пішли!». А коли вийшов фільм «Поєма про море»,

то все село сходилося його дивитися, і не раз. І показували його на вулиці. Ми малі тоді були. На дерева повилазимо, щоб зручніше було, і дивимося. Себе пізнавали...

...Напрочуд тепла і по-селянському щира зустріч відбулася і з Тамарою Онуфрійвною Сидоренко. Чистий двір. Тінь від дерева. Морє квітів. А вона сидить з портретом дорогої їй людини у руках.

– Це Сава Антонович Ніколенко. Він був у нас головою колгоспу. Дуже хороша людина була! Ми жили бідно, мене мати привела до нього і сказала: «Побудь тут трохи». Але так вийшло, що я тут і залилася. Дуже добре ставився до мене. І його дружина Оксана Сергіївна

також. Дітей у них не було, і я стала прийомною його донькою. А потім одного разу Сава Антонович прийшов з Олександром Петровичем Довженком. Він жив у нас дець місяців зо два. Все сидів у відведеній йому кімнаті. Сава Антонович казав: «Тихіше в хаті! Чоловік книжку пише!» Він писав тоді про наше село. І у своєму фільмі голову колгоспу також назвав Савою...

... У **Нікопольському районі** прототипом героя фільму «Поєма про море» Сава Зарудного вважають також свого голову колгоспу Петра Івановича Овчаренка. Світла людина була. Добра. Про це говорили на зустрічі в історико-краєзнавчому музеї села Покровське. Тут, збираючи матеріал для майбутньої кіноповісті, в 1952 році тривалий час жив Олександр Петрович Довженко. У нього склалися гарні стосунки з Овчаренком. А були й просто зустрічі з його односельцями. Ось така, наприклад, про яку, прийшовши у той день до музею, з прємністю згадає Володимир Михайлович Малихін.

– Було мені тоді дванадцять років. Хата наша стояла на краю села. І от одного вечора до нас приходив Олександр Петрович з жінкою. Мати каже: «До нас приїхали гості переночувати». А Довженко й говорить: «Володька! Це ти?» – «Це я». Зайшли у хату, а там гітара. Він побачив гітару її й запитав: «Це ти граєш?» – «Старший брат грає. Ну, і я трохи...» – «Ану зіграй!» Я зіграв. Потім показав, як я у себе дома влаштував начебто якісь зйомки кіно. Він тоді й каже матері: «Ви віддасте його нам? Він буде вчитися. Буде доглянутий. Буде займатися серйозним ділом». Мати не віддала: «Це моя надія». Тоді ж Олександр Петрович розповів, що він збирає матеріал для фільму. «Як буде той фільм називатися, – казав, – я ще не знаю, але він буде...»

...Стежки Довженка. Вони справді не заростають. На Нікопольщині, наприклад, цьому сприяють журналіст Володимир Гладченко, історик-краєзнавець Мирослав Жуковський, директор Покровського музею Лариса Гладкогуб, інші ентузіасти. І це добре. Поки є ті, хто пам'ятає, стежки історії ніколи не будуть забур'янені...

СВІТЛА ПОДІЯ У СВІТЛИЙ ДЕНЬ

Знакова подія відбулася 13 листопада у Нікополі: з нагоди 120-річчя від дня народження видатного українського митця, письменника і кінорежисера Олександра Петровича Довженка на фасаді міського Будинку культури відкрито меморіальну дошку.

...Гарна, сонячна погода була в той день. На площі перед будинком культури зібралося багато городян: і літні люди, й молодь. Були присутні на цих урочистостях і керівники міста та представники творчих спілок: Національної спілки журналістів України, Національної спілки кінематографістів України та ін.

– Це вже п'ята меморіальна дошка у Нікополі, відкрита за ініціативи Нікопольської регіональної організації НСЖУ і, зокрема, її голови, заслуженого журналіста України Володимира Петровича Гладченка.

Меморіальні дошки відкрито у Нікополі краєзнавцю Павлу Богушу (до речі, його іменем названо одну з обласних журналістських премій – «Люби і знай свій рідний край»), заслуженому працівни-

кові культури УРСР Миколі Палкіну (він три десятиліття очолював газету «Нікопольська правда»), поетові й журналістові Петру Бібі, журналістові й поету Олександру Герашенку. І ось тепер ще один меморіальний знак.

Профінансував виготовлення дошки депутат Нікопольської міської ради Вадим Геннадійович Колесников.

Того ж дня у Будинку культури відкрилась виставка творів дніпропетровських художників, які брали участь в акції «Стежками Олександра Довженка», що проходила в Нікопольському та Апостолівському районах. Мистецькі роботи відтворюють красу придніпровської природи, якою свого часу милувався Олександр Довженко. Михайло Кублик, художник із Дніпропетровська подарував місту одну зі своїх картин.

Максим ШИРОКОВ; фото Дмитра КРАВЧЕНКА

Наталія БОБНЕВА, керівник гуртка з народознавства ДНЗ (ясла-садок) № 28, Дніпро-дзержинськ

Костянтин Ушинський звертав увагу педагогів і батьків на народні іграшки і національні українські дитячі ігри, як багате джерело виховання і навчання, як засіб знайомства дітей з українською національною культурою. Повсякденне життя дошкільнят не можна уявити без гри та іграшки. З народження через ігри входила маленька людина у життя, через них вона дорослішала, набувала практичного досвіду. У численних народних іграх українських дітлахів відбилася все: історія народу, його світогляд, традиції, побут, взаємини між людьми, членами родини, дорослими і дітьми. Граючи в народні ігри, діти знайомляться з традиціями свого народу, звичаями та обрядами, віруваннями, культурою, що є запорукою виховання національної самосвідомості.

Принцип національної спрямованості освіти, визначений у державній програмі «Освіта» («Україна. XXI століття») та Концепції дошкільного виховання, реалізується у практиці роботи нашого дошкільного закладу завдяки викори-

станню українських народних ігор. Діти не лише опановують рідну мову, а й ознайомлюються з малими фольклорними формами: мирилками, лічилками, дражнилками, закличками, заговірками, вчаться використовувати їх у різних життєвих ситуаціях.

Не йди, не йди, дощику,
Дам тобі борщику
У глинянім горщику.
Поставлю під дуба.
Дуб повалився,
Горщик розбився,
Дощик полився.

Дощику, дощику, припусти,
на бабині капусти,
на дідові діні,
щоб поїли свині.

Дощику, дощику, припусти,
припусти, припусти,
на Галине зіллячко,
на наше подвір'ячко,
на весняні квіти,
на маленькі діти,
щоб нас звеселити.

Мурашка, мурашка,
садова кашка,
дай мені кваску,
а я тобі медку.
Зозуле рябая,
сім літ не кувала.
Закуй мені в цьому літі
скільки житиму на світі.

Павлику-равлику,
вистав свої ріжки,
тобі два, мені два,
поділімося обидва.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ІГРИ ТА ІГРАШКИ

Особливо уважно ставилися українці до немовлят. Згадаймо українську приказку «Не доспи, не доїж, а дитину потіш». Пісні для немовлят – крикливці, плаксивці, денні, нічні, полуночні – переходили від покоління до покоління, передавалися із вуст в уста. Ось декілька з них:

Гойда-да, хліба нема.
Був буханець – з'їв баранець,
Була кришина – з'їла дитина.

Купалися ластів'ята
та в чару-водиці,
щоб були всі чорноброві
та ще й білолиці.

Ой чуки, чуки, чук.
Наварив дід шук.
Баба рибку спекла –
з сковорідки втекла.

Катя, Катя маленька,
Катеринка удаленька,
Пройди, Катя, доріженькою,
тупни, Катя, ніженькою.

Куй, куй, чобіток,
дай скоріше молоток.
А не даси молотка,
не підкую чобітка.

Ладки, ладки,
пекла бабця оладки,
маслом поливала,
діточкам давала.

Майстри або самі батьки виготовляли іграшки для найменших: «брызкальця», «торохтілки», «гребки», «бубони». В середину таких іграшок (з лози, глини, надутих міхурів тварин) вкладали камінці, горох, насіння тощо. Робили з деревини яйцерайце, а також дзиги, коники, сопілки, свищики. Гончарі радували дітей свистілками, півниками, баранцями; майстри-брилярі плели із соломі кумедних істот, а печільниці обдаровували дітлахів забавками із тіста.

Підлітки гралися в рухливі ігри: «кучу малу» – восени на галявині, «Чий батько дужчий» – перетягувалися, впершись ступнями один в одного; ходили на «ходулях» («дибицях»), розгойдувалися на мотузці і стрибали у річку. Кидали ціпки під мотузку у грі «Підповзень», грали в піжмурки в грі «Панас, Панас не лови нас», кружляли в грі «Дрібушечки», підкидали камінці на долоні в грі «Креймахи», «П'ятки», «Котики».

Сезонно-обрядові ігри типу «Кривий танець», «Горішок», «Подоланочка» в давні часи проводилися в певні пори року, у дні календарних свят і супроводжувалися обрядовими піснями й танками. Деякі з них починалися магичними зверненнями, закличками до сил природи, птахів і звірів.

У побутових народних іграх відбилася праця українського народу (хліборобство, тваринництво, ковальство, мисливство, рибальство): «Гуси», «Нема пана вдома», «Коваль». Ігри-ловітки, які дійшли до наших часів, «Піжмурки», «Латка», «Квач» – це безсюжетні ігри, в яких удосконалюються навички швидкого бігу. Серед народних ігор можна також пригадати ігри з елементами змагань –

це ігри-забавки, ігри-атракціони. Вони мають естафетний характер: стрибки на одній нозі (іншу тримає товариш), підстрибування та ловіння ласощів (бублики, цукерки) зубами: «Бій півнів», «Перетягування бука», «Пес», а також ігри побутового, комічного характеру: «Ледачий Гриць», а також гойдання на гойдалках, катання на саморобних каруселях, лазіння по гладенькому стовбуру тощо.

Щоб підсумувати, завершити гру, використовували приказки і прислів'я: «Дружній череді і вовк не страшний», «Зробили спішно, та коли б воно не вийшло смішно», «Берись дружно – не буде сутужно».

Пропоную вашій увазі українську народну гру-танок «**Кіт і миші**».

Збираються діти, стають у коло, беруться за руки, йдуть по колу, промовляючи лічилки:

– Коточку, де ти був?
– У коморці.
– Що там робив?
– Молочко пив.
– А мені залишив?
– Ні! Грати начни!

Дітлахи обирають «Котика» і «Мишку». «Котик» намагається вліпнути «Мишку», яка від нього втікає. Діти співають:

Ой, до нори, до нори,
Та до золотої комори,
Мишка – в нірку
Та в золоту комірчу.
Котик – за ніжку,
А ледащо, мишка,
Що не втече,
А проворний котик,
Що дожене.

Мишка й у нірку,
В золоту комірчу.
А ледащо котик,
Що мишки не вліпмає,
А проворна мишка,
Що втече.

Коли Котик вліпмає Мишку, діти обирають інших.

Через дидактичну гру з елементами народних українських ігор важливо знайомити дітей з предметним світом, явищами природи, розвивати сенсорні здібності тощо. Через дидактичну гру можливо систематизувати, узагальнювати знання дітей про побут, культуру, звичаї свого народу. Наприклад, у дидактичних іграх «Склади картинку», «Склади орна-

мент» може бути 2, 3 або 4 частини залежно від віку дитини. На картинках можуть бути зображені елементи українського одягу, тарілки з Петриківським розписом, рушники тощо. Тематичні ігри-доміно «Полатай рядно», «Склади ліжничку» закріплюють знання дітей про геометричні фігури, кольори, вчать орієнтуватися у просторі. Познайомити дітей з українським посудом (дріб'язком), видами кераміки, розвивати дитячу уяву допоможе дидактична гра «Що змінилося в судинку».

Дуже цікава дидактична гра для старших дошкільників «Місяцє-рік». Діти знайомляться із сучасними і стародавніми назвами місяців та їх природними ознаками, святами і трудовими традиціями українського народу.

Січень – тріскун, сніговик, льодовик, щипун.

Лютий – кружень, зимобор, бокогрій, межень.

Березень – протальник, капельник, соковик.

Квітень – краснець, снігогін, дзюрчальник, водолій, лукавець.

Вихователь:

Звідки взялася вона? Я розповім вам маленьку казочку.

У лялечки Галі є товариш Іванко. Пішли якось діти до річки. Світило

Травень – травник, пісенник, громовик.

Червень – червець, гнилець, кресень, гедзень.

Липень – сінокіс, косень, білень, хлібочол, спасивець.

Вересень – ревун, зарев, співець, маїк.

Жовтень – грязень, весільник, хмурень, зазимник.

Листопад – падолист, напівзимник.

Грудень – студень, мостовик, хмурець, мочавець, андрієць.

Знайомство з назвами місяців прадавніх українців необхідно супроводжувати поясненнями. Чому травень, грязень, снігогін – дітям зрозуміло, а чому сінокіс (косять сіно), і Андрієць (свято Андрія – розповідь вихователь. В доступній формі ознайомить дітей з видами праці українців, з церковними і трудовими святами.

Дидактична гра з народною іграшкою – дерев'яною сопілкою для наймолодших дошкільників (3-й рік життя).

Матеріал: лялька Галя в українському вбранні, сопілки за кількістю дітей, малюнки.

Хід заняття

Діти з вихователькою завітали на гостини до ляльки Галі.

Вихователь: Добрий день, Галю, ми прийшли до тебе в гості. На минулому занятті ти запрошувала нас.

Лялька Галя вітається і співає пісеньку:

Українка я маленька,
Українці татко й ненька.

І сестричка й братик милій
на Вкраїні народились.

Вихователь: Діти, ми з вами живемо в Україні, тому розмовляємо рідною українською мовою. Ви запам'ятали, як звати ляльку? Правильно, це найпоширеніше українське ім'я: Галя, Галинка, Галуся. /Діти повто-

рюють/. Лялька Галинка приготувала для нас цікаву іграшку, але щоб із нею погратися треба відгадати загадку:

Голосок тоненький має
Всіх малюток веселить!

Ви на ній всі граєте –
Хто вона – впізнаєте?

Не паличка, не гілочка,
Звуть мене ... (Сопілочка).

/Вихователь демонструє дітям сопілку, діти відгадують, повторюють декілька разів. Вони роздивляються сопілку, торкаються її, гладять/.

привітне сонечко, зеленіла травичка, співали пташки. Напевно, це було влітку. Зрізав Іванко гілочку верби і вирізав із неї сопілочку, прикрасив її квітами і почав грати на ній, як ті пташки співають, а лялька Галочка почала танцювати. Діти, пограймо й ми на сопілочці. /Діти грають на своїх сопілочках/ Молодці, малюта, гарно граєте, як Іванко! Подивіться уважно, діти, з чого зроблена сопілочка?

Діти: З дерева (повторюють 3-5 разів).

Вихователь: Що намальовано на сопілочці?

Діти: Візерунок.

Вихователь: Якого кольору сопілочка?

Діти: Жовтого (коричневого, зеленого).

Вихователь: Вона довга чи коротка?

Діти: Коротка.

/Музичний керівник виконує веселу мелодію, вихователь грає на сопілочці, діти танцюють з лялькою Галею/.

Для дітей старших груп дидактична гра може ускладнюватися: надається більше іграшок (свистульки, коники, посуд – дріб'язок, куманці, тарілочка з Петриківським розписом тощо).

Підсумовуючи, можна зробити висновок: народна іграшка акумулювала в собі всі грані української народної культури і мистецтва, історії, життя українського народу, його звичаїв, побуту, вірувань. Українські народні іграшки сприяють розширенню уявлень дітей про навколишній світ, розвитку кмітливості, логічного мислення, психічних процесів, загартування волі, витримки і залученню дітлахів до вивчення історії свого народу. Вчити дітей пам'ятати про своє «коріння», про те, що ми українці, що живемо в Україні, поважати батьків, дідів, прадідів – велика місія сучасних педагогів.

11 листопада в 9-й залі Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д.І. Яворницького відкрилася міні-виставка «НАРОДНА ТРАГЕДІЯ 1932-1933 рр. МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ»

Унікальні документи з фондів музею розкривають найжахливіші сторінки трагедії 1932-1933 років, зокрема випадки канібалізму, зафіксовані на території Дніпропетровщини. Антинародна політика радянської влади на селі спричинила одну з найбільших гуманітарних катастроф ХХ століття, демографічні, соціально-економічні та психо-

логічні наслідки якої українське суспільство відчуває і досі. Перебуваючи на порозі смерті, деякі селяни регресували до рівня втрати критичного осмислення дійсності. Однією із ознак такої регресії стали непоодинокі випадки людоджерства, що засвідчують стан крайнього фізичного та психічного виснаження селян.

До дня пам'яті жертв Голодомору в Україні 20 листопада в приміщенні Державного архіву Дніпропетровської області відкрилася документальна виставка

«ХЛІБОЗАГОТІВЛІ І ГОЛОД НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ 1929-1933 рр.»

Понад 80 кольорових фотокопій маловідомих архівних документів, газетні статті, плакати, фотографії відтворюють події того часу: насильницьку суцільну колективізацію, розкуркулення, примусовий вивіз за межі України родин і наслідки цієї політики – Голодомор.

Експозицію відкриває документальний стенд «Успішний труд». На ньому – документи, що розкривають етапи проведення колективізації в області.

На стенді «Ліквідація куркуля як класу» розміщені фотокопії постанов центральних державних органів СРСР і УРСР про ознаки куркульських господарств, про дозвіл органам виконавчої влади ухвалювати рішення щодо примусового вивозу сімей куркулів. Окремий розділ – документи, що свідчать про ставлення робітників і селян до політики, яка проводилася на селі.

На стенді «Хлібозаготівлі. Селянський опір» представлені директиви вищих органів влади про посилення репресій при виконанні планів заготівлі продовольчих культур.

На стендах розділу «Голодомор» експонується сумнозвісна постанова ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1932 року «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації і зміцнення соціалістичної власності», яка в народі отримала назву «закон про п'ять колосків»; «чорні дошки», оприлюднені в обласній газеті; інформаційні повідомлення партійних і радянських органів та інші документи, де викладені факти голодування та голодної смерті.

Експозиція працюватиме протягом місяця з 10:00 до 17:00 у приміщенні Держархіву області за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Карла Лібкнехта, 89.

«ІНФОРМАЦІЙНІ СТУДІЇ» В БІБЛІОТЕЦІ

Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія плідно співпрацює з Дніпропетровським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти. У рамках проведення «Інформаційних студій» відбуваються бібліотечні заходи, присвячені актуальним темам.

Так, на тематичній годині «Уроки історії: Голодомор 1932-1933 років в Україні» шкільні бібліотекарі визначили масштаби трагедії українського народу та уроки історичної правди як процесу оновлення й очищення народної пам'яті.

Особливо зацікавила відвідувачів сторінка сайту бібліотеки «Голодомор: невилікані сльози України» (<http://www.libr.dp.ua>), що містить дослідження та документи про причини і наслідки Голодомору на Дніпропетровщині.

Також бібліотекарі підготували списки рекомендованої літератури та інші методичні матеріали, які стануть у пригоді під час підготовки виховних годин для учнівської молоді.

У красназвочному відділі ДОУНБ

презентовано працю історика Наталії Романець

«РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ (1925-1939)»

У монографії на основі широкого комплексу архівних і опублікованих джерел системно досліджено політику радянської влади в українському селі протягом 1925-1939 рр. Розкрито спрямованість, механізми ухвалення, способи реалізації репресивних рішень. Проаналізовано роль органів юстиції, ГПУ-НКВД, партійних і радянських установ у розгортанні масового терору проти українського селянства та працівників аграрної галузі під час НЕПу, суцільної колективізації, Голодомору, за постголодоморної доби та часу Великого терору. Доведено особливу роль вищого партійного керівництва в ініціюванні системних каральних заходів. Висвітлені демографічні, морально-психологічні наслідки репресій, їхній вплив на соціально-економічну ситуацію в аграрному секторі.

Український інститут національної пам'яті звертається до української громадськості, медіа, освітніх закладів в належний спосіб вшанувати 81-ї роковини та пам'ять про жертви Голодомору 1932-1933 років. Для цього науковці розробили відповідні методичні матеріали, які просять враховувати при проведенні заходів з нагоди роковин геноциду Українського народу.

І. КЛЮЧОВІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПАМ'ЯТНИХ ЗАХОДІВ

Загальним гаслом днів вшанування жертв Голодомору в Україні є «Пам'ять єднає». Водночас, щороку жальобні заходи присвячуються окремій темі (попередні роки: «Діти – жертви Голодомору», «Доброчинці в роки геноциду»).

Цього року Український інститут національної пам'яті приєднується до ініціатив Громадського комітету із вшанування пам'яті жертв Голодомору – геноциду 1932-1933 років в Україні і рекомендує приділити особливу увагу спротиву, який українське селянство чинило сталінському терору і геноциду. Тому як ключові повідомлення комеморативних (пам'ятних) заходів пропонуються наступні:

- Геноциду українців передували 5 000 повстань
- Голодом вбивав нашу свободу
- Не підкорені голодом у 33-му – непереможні сьогодні!
- Вижили 1933-го. Вистояли 2014-го. Переможемо завтра!
- Ми пам'ятаємо наших убитих

Український інститут національної пам'яті підготував фотодокументальну виставку «Спротив геноциду», в якій на базі матеріалів із раніше недоступних архівів розповідається про антирадянські повстання в Україні 1930-1932 років (сайт Інституту www.memory.gov.ua)

До Тижня пам'яті 17-22 листопада розроблено плакати, аудіо- та відеоролики як соціальну рекламу із закликом запалити свічку пам'яті увечері 22 листопада та прийти до Національного меморіалу жертв Голодомору в Києві та пам'ятних знаків у містах і селах країни. Ці матеріали можна завантажити на сайті УІНП www.memory.gov.ua або Громадського комітету вшанування пам'яті жертв Голодомору holodomor33.org.ua

ПАМ'ЯТІ ТИХ, ХТО ЧИНИВ СПРОТИВ ГЕНОЦИДУ

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО 81-Х РОКОВИН ГОЛОДОМОРУ

Голова Інституту національної пам'яті, кандидат історичних наук **Володимир В'ятрович**: «Побуває міф про відсутність спротиву українських селян більшовицьким грабіжникам напередодні та під час Голодомору. Але навіть в ті страшні часи тисячі українців боролися, зокрема зі зброєю в руках, відстоювали своє право на свободу та життя. Згадуючи мільйони жертв цього страшного злочину, слід особливо пам'ятати тих, хто до останнього чинив спротив. Завдяки кожному із цих людей, нас не знищили як народ у 33-му. Пам'ять про них робить нас непереможними сьогодні».

II. ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ

22 Листопада 2014 року:

22 листопада – четверта субота місяця – є Днем пам'яті жертв голодоморів. У цей день Україна і світ вшановують убитих голодом під час геноциду 1932-1933 років.

На їх вшанування о 16:00 оголошується Національна хвилина мовчання в пам'ять жертв Голодомору, після якої розпочинається Акція «Запали свічку пам'яті». У Києві заходи розпочнуться 22.11.2014 о 15:00 біля Національного меморіалу Голодомору, де о 15:30 відбудеться панахида за участю традиційних українських церков, Президента України, членів Уряду, громадськості.

Вшановуючи пам'ять усіх загиблих в роки Голодомору в Україні, запалюють свічки – білі меморіалів і пам'ятників жертвам Голодомору, на центральних площах і вулицях населених пунктів, а також на підвіконнях осель.

У цей день за участю громадськості, представників державної влади та самоврядування відбуваються покладання квітів, вінків та традиційних для цього дня композицій з колосків та калини до місць поховань жертв Голодомору і пам'ятних знаків, виставки, концерти-реквієми та поминальні служби за померлими від голоду.

Закликаємо українські теле- та радіоканали внести зміни до своїх програм у День пам'яті 22 листопада, обмеживши розважальні

програми, та розмістити в ефірі знак пам'яті жертв Голодомору або зображення свічки.

III. ІСТОРИЧНА ДОВІДКА.

Голодомор – масовий штучно організований голод, влаштований комуністичним режимом шляхом насильного вилучення продовольчих запасів у селян, яке поєднувалось із широкими репресіями проти різних верств населення. Голодом було вбито мільйони людських життів. Страшні обставини злочину унеможливають встановлення точної кількості смертей невинних людей і вичерпного поіменного списку жертв. За підрахунками Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України внаслідок Голодомору 1932-1933 років в Україні загинуло 3 млн 941 тис. осіб. Непрямі втрати (дефіцит народжень) внаслідок Голодомору в 1932-1934 роках досягають 1 млн 122 тис. осіб.

Опір геноциду

Комуністичний режим розглядав українську культурну еліту та економічно незалежне і національно свідоме селянство як реальну загрозу своєму існуванню. Тому від самих початків становлення радянської влади спрямовував проти них спеціальну репресивну політику.

Перехід наприкінці 1920-х років до форсованої індустріалізації та суцільної колективізації викликав невдоволення населення в різних регіонах СРСР. Найбільш активний

спротив проявився в Україні, що мала досвід власної державності у 1917-1921 рр. Центром опору більшовицькій політиці стало українське село.

У 1930 році в Україні відбулось понад 4 тис. масових протестних виступів, у яких взяли участь майже 1,2 млн осіб. Виступи були стихійними та розрізненими, їх порівняно швидко придушували добре озброєні та підготовлені війська, але масштаб опору змусив призупинити колективізацію.

Хлібозаготівельна кампанія 1931 року та голод, який охопив Україну весною 1932 року, загострили антикомуністичні настрої в українському суспільстві. За перші 7 місяців 1932 року органи ГПУ («Главное политическое управление», попередник «НКВД-КГБ») зафіксували в УРСР понад 900 масових протестних виступів, що становило понад 56 % усіх антивладних виступів в СРСР за цей час. У першій половині 1932 р. з колгоспів в Україні вийшли 41 200 селянських господарств. Незважаючи на тиск партійних і державних органів, майже 500 сільських рад в Україні відмовлялись ухвалювати нереальні плани хлібозаготівель.

І в 1932, і в 1933 роках у різних регіонах України режим змушений був придушувати масові виступи – «волинки» – які ставали відчайдушними спробами доведення до межі голоду українських

селян не так відстояти свої права, як просто вижити. Голодуючі селяни опиралися вивезенню хліба в рахунок заготівель, нападали на зерносховища, комори спиртозаводів чи винокурень, де зберігалось, часто просто неба, відібране у селян зерно. Водночас, серед колгоспного селянства у 1932 році набув поширення такий метод протесту як невихід на роботу. В обстежених ГПУ 150 колгоспах, де відбувалися виходи з колективів, не виходило на роботу від 30 до 70 % колгоспників.

З посиленням хлібозаготівельного свавілля та викликаного ним голоду, почастішали терористичні акти, які чинили селяни. За оцінками дослідників, у 1932 р. в українському селі було здійснено понад 1000 актів збройного спротиву режиму.

Цей стихійний спротив став основою звинувачень в наявності антикомуністичного підпілля і підготовки на весну 1933 року повстання в Україні, які були використані окупаційною владою як виправдання вбивства голодом.

Врешті вияви збройного чи мирного протесту селян було придушено жорстокою репресивною машиною. Організований комуністичним режимом Голодомор став геноцидом, що завдав неправих втрат українському народу, наслідки яких відчутні до сьогодні.

IV. Перелік документальних і художніх фільмів, основних наукових та науково-популярних публікацій, спеціалізованих інтернет-ресурсів, присвячених тематичі Голодомору.

V. Перелік вітчизняних науковців, які спеціалізуються на тематичі Голодомору і селянського спротиву репресивній політиці комуністичного режиму щодо селянства.

Ці та інші матеріали – на сайті Українського інституту національної пам'яті www.memory.gov.ua

У жовтні-листопаді на виконання спільного наказу Міністерства освіти і науки України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 16.04.2014 № 462/204 «Про проведення Тижнів знань з основ безпеки життєдіяльності в дошкільних, загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах України» у закладах освіти області відбувся Тиждень знань з основ безпеки життєдіяльності.

МЕШКАНЦІ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ!

Будьте обережні та уважні, користуючись газовими приладами.

Для запобігання нещасним випадкам при користуванні газовими приладами слід дотримуватися нескладних заходів безпеки:

- не користуйтеся газовими водонагрівачами й опалювальними приладами за відсутності тяги або при зворотній тязі, тому що можливе отруєння чадним газом;
- не користуйтеся несправними газовими приладами;
- не намагайтеся відремонтувати несправності самостійно;
- не дозволяйте вмикати газові прилади дітям, а також особам, які не пройшли спеціального інструктажу;
- не чіпайте до водонагрівача або опалювального приладу й газопроводів сторонні предмети;
- не вмикайте газові прилади при несправній автоматичній безпеці;
- не залишайте без догляду запалені газові горілки! При раптовому затуханні полум'я негайно закрийте усі газові крани, добре провітріть приміщення;
- зачіняйте кран на трубі перед плитою після кожного користування газом;
- виявивши запах газу на вулиці, в під'їзді, підвалі чи інших місцях, негайно повідомте аварійно-диспетчерську службу за телефоном 104!

Будьте уважні: необережне поводження з електрообігрівачами може спричинити пожежу.

З настанням холодів традиційно збільшується кількість громадян, які використовують електроприлади для опалення приміщень. А це, відповідно, спричиняє підвищення навантаження на електромережу та збільшує ризик виникнення надзвичайних ситуацій. Електроприлади в разі неправильної експлуатації, пошкодження, роботи в аварійних режимах можуть спричинити пожежу.

Не дозволяється:

- використовувати для опалення приміщення нестандартне (саморобне) електронагрівальне обладнання або лампи розжарювання;
- користуватися пошкодженими розетками, відгалужувальними та з'єднувальними коробками, вимикачами, іншими електровиробами, а також лампами, на склі яких є сліди затемнення або деформування;
- експлуатувати кабелі та дроти з пошкодженою ізоляцією або такою, що втратила захисні властивості;
- залишати без нагляду ввімкнені в електромережу нагрівальні прилади;
- використовувати побутові електронагрівальні прилади без негорючих підставок;
- використовувати вимикачі, штепсельні розетки для підвішування одягу, інших предметів;
- заклеювати електропроводку шпалерами або горючими тканинами.

Сирена централізованої системи оповіщення населення.

26 листопада 2014 року о 13 годині 55 хвилин на Дніпропетровщині відбулася перевірка централізованої системи оповіщення населення. Вона передбачає включення електросирени та передачу мовного повідомлення в ефірних засобах масової інформації.

Почувши сирену, зберігайте спокій – вашому життю та здоров'ю нічого не загрожує! Увімкніть радіо або телевізор, уважно прослухайте мовне повідомлення сигналу «Увага всім!» і дійте відповідно до отриманої інформації. Повідомте сусідам, особливо – похилого віку.

Громадяни! Будьте уважні до повідомлень і сигналів цивільного захисту. Це врятує ваше життя, життя ваших близьких та рідних, збереже здоров'я та майно.

Департамент взаємодії з правоохоронними органами, цивільного захисту та оборонної роботи облдержадміністрації

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ

Школярі Дніпропетровщини через волонтерів відправили українським бійцям до зони АТО понад тисячу листів-оберегів і ляльок-мотанок, а також свої малюнки, листівки, вироби з бісеру та в'язання.

До цієї справи долучилися понад 300 школярів. Учні 29 шкіл області працювали разом – від молодших до старших класів. Свої творчі задуми діти втілювали під час осінніх канікул. Додаткового тижня їм вистачило, щоб намалювати безліч плакатів, підібрати у листах слова вдячності та створити десятки унікальних ляльок-мотанок.

Учні навіть навчилися робити ватно-марлеві пов'язки; виготовляли їх на прохання бійців АТО, які наразі перебувають у військовому шпиталі.

«На Дніпропетровщині волонтерський рух, мабуть один із найактивніших. Діє багато організацій і координаторів, завдяки яким ми можемо оперативно реагувати на потреби армії. Дитячі малюнки для солдатів – ніби справжні талісмани. Щоразу, коли ми привозимо їх, бачимо найщиріші емоції», – розповідає волонтер Віктор Кузьменко.

Вихованці Кіровського дитячо-юнацького центру провели для шкільних волонтерських загонів майстер-класи. Діти демонстрували свою майстерність у бісероплетінні, в'язанні, Петриківському розписі та вишивці стрічками.

У дніпропетровській школі № 10 на урок мужності для старшокласників запросили бійців батальйону «Дніпро-1» та Криворізької 17-ої танкової бригади. Військові, герої АТО, які пройшли випробування боями під Маріуполем і в Песках, закликали дітей любити й поважати не лише свою, а й інші країни і нації.

ЗБІР ТЕПЛИХ РЕЧЕЙ ДЛЯ ЗАХИСНИКІВ ВІТЧИЗНИ

Молодь Дніпропетровщини завершила акцію зі збору книжок для бійців АТО, яку студенти ініціювали спільно з облдержадміністрацією наприкінці жовтня. Тоді усім небайдужим мешканцям області запропонували приносити до офісу Молодіжної ради художню літературу та свіжу періодику. Загалом вдалося зібрати близько 200 книжок. Активісти привозили їх пораненим бійцям у шпиталіях і через волонтерів передавали до зони АТО.

«Ми привозимо хлопцям різні книжки. Здебіль-

шого це трилери та фантастика. Це те, що вони самі просять. Психічний стан бійців не дуже хороший, а нам хочеться допомогти. Деякі питають, навіщо їм книжки. Інші дякують, кажуть, що читання допомагає не думати про ті реалії. Крім того, місцева газета погодилась співпрацювати з нами. Щочетверга ми

привозили до шпиталів також і періодику. Але зараз нашим бійцям найбільше бракує найнеобхіднішого – теплої одягу та взуття», – повідомив голова обласної молодіжної ради Сергій Кривогуз.

Відтепер свої зусилля активісти обіцяють сконцентрувати на зборі теплих речей.

Організатори зазначають, що старий одяг приймати не будуть. Кошти на придбання нових речей, взуття та елементів військової амуніції молодь планує зібрати під час благодійного балу, що відбудеться у

гранд-холі культурно-ділового центру «Менора». Частина зібраних коштів піде на комплектацію нової 81-ї аеромобільної бригади.

Принесити необхідні бійцям речі можна за адресою: просп. Гагаріна, 11 (навпроти Національної металургійної академії). Довідки за телефоном: (063) 684-31-03, Дар'я.

ПРИДБАЙ КНИЖКУ – ВРЯТУЙ БІЙЦЯ!

Тачів. Тоді книжка вийшла невеликим накладом – 1000 примірників – і швидко розійшлася по бібліотеках Дніпропетровщини.

Зараз книжка стала доступною для українських читачів: її розмістили на сайті бібліотеки електронних книжок «Кассіопея» (http://store.kassiopeya.com/product_info.php?products_id=1367). Незабаром вона буде викладена у форматі e-pub на іноземних сайтах: Amazon.com, Barnes and Noble, iTunes тощо (зручно, якщо ви за кордоном).

На сайті «Кассіопея» будуть додаватися кнопки – «купити на Амазон, Barnes

and Noble та ін». Також там є можливість написати відгук та оцінити книжку.

Автор просить усіх небайдужих придбати електронну копію за невеликі гроші – лише 10 грн. Увесь гонорар буде відправлено на допомогу бійцям Української армії, які воюють в зоні АТО.

Окрім цієї повісті, на сайті «Кассіопея» є ще одна книжка Еліни Заржицької – «Великий Луг над Дніпром: казки та легенди», присвячена добі запорозького козацтва.

СТІНА ПАМ'ЯТІ ЗАГИБЛИМ ВОЇНАМ АТО

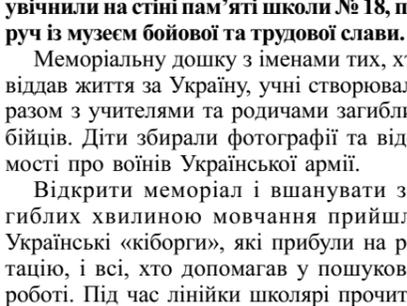
Від початку війни на Сході України Дніпропетровщина втратила дванадцятьох героїв. Їхні імена увічнили на стіні пам'яті школи № 18, поруч із музеєм бойової та трудової слави.

Меморіальну дошку з іменами тих, хто віддав життя за Україну, учні створювали разом з учителями та родичами загиблих бійців. Діти збирали фотографії та відомості про воїнів Української армії.

Відкрити меморіал і вшанувати загиблих хвилиною мовчання прийшли Українські «кіборги», які прибули на ротацію, і всі, хто допомагав у пошуковій роботі. Під час лінійки школярі прочита-

ли свої вірші про мужність і хоробрість, про болочі втрати, які принесла війна, і про сподівання на мир.

Учні передали захисникам Донецького аеропорту саморобні обереги та листи й малюнки. Діти вірять, що вони допоможуть солдатам повернутися живими з цієї війни. Крім того, до зони АТО відправили пакунки з гуманітарною допомогою: теплі спальники, берці, а також продуктові набори. За словами заступника директора СЗШ № 18 Світлани Лейви, кошти на придбання найнеобхідніших для зони АТО речей учні зібрали завдяки благодійному ярмарку, де разом із батьками та педагогами продавали різні власноруч виготовлені вироби та наїдки.

Листопад

КАТЕРИНОСЛАВЩИНА у 1914 році

5 • 55 років тому (1959 р.) у Дніпропетровську на Комсомольському (Монастирському) острові встановлено **пам'ятник Тарасові Шевченку**.

7 • 230 років тому (1784 р.) у слободі Воскресенівці (нині село Голубівської сільради Новомосковського району) освячено Воскресенську церкву, збудовану на кошти отця Кирила Тарловського.

• 215 років тому (1799 р.) у слободі Роздори (нині смт Синельниківського району) освячено новозбудовану дерев'яну Свято-Георгіївську церкву.

• 115 років тому (1899 р.) у Верхньодніпровському повіті засновано нижчу сільськогосподарську школу 1-го розряду. Нині – Ерастівський коледж ім. Е.К. Бродського ДДАЕУ (смт Вишневе П'ятихатського району).

8 • 95 років тому (1919 р.) у с. Володимирівці Межівського району народився **Михайло Потапович Нечай**, письменник. Помер 19 січня 1996 р.

13 • 185 років тому (1829 р.) народилася **Олександра Якимівна Риндовська** (уроджена – **Ковальська**, за першим чоловіком – **Чернова**), педагог, перша директорка Катеринославської Маріїнської жіночої гімназії. Померла 17 січня 1905 р.

• 55 років тому (1959 р.) введено в дію **Новокриворізький гірничо-збагачувальний комбінат**.

15 • 220 років тому (1794 р.) у селі Таромському (зараз селище, підпорядковане Ленінському району Дніпропетровська) освячено новозбудовану дерев'яну Покровську церкву.

16 • 220 років тому (1794 р.) у слободі Іванівка Симперовичева (Кинь-Грусть, сучасне с. Ганно-Зачатівка Криничанського району) освячено новозбудовану церкву на честь святої Анни.

• 125 років тому (1889 р.) у Катеринославі франко-бельгійське акціонерне товариство російських трубопрокатних заводів заснувало трубний завод «**Шодуар-А**». Нині – ПАТ «Інтерпайп Нижньодніпровський трубопрокатний завод».

17 • 140 років тому (1874 р.) народився **Павло Германович Рубін**, вчений-металург. У 1900-1931 рр. обіймав посаду професора Катеринославського (Дніпропетровського) гірничого училища (інституту). Автор книги-наряду до 10-річного ювілею закладу. Помер 30 липня 1960 р.

• 95 років тому (1919 р.) у Дніпропетровську народився **Анатолій Петрович Міцкевич (Анатолій Дніпров)**, радянський розвідник, вчений, кандидат технічних наук, журналіст, письменник-фантаст. Помер 1975 р. в Москві.

18 • 100 років тому (1914 р.) народився **Олег Борисович Петров**, архітектор, один із засновників архітектурного факультету Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. Автор понад 80-ти архітектурних проєктів. Помер 1994 р.

19 • 85 років тому (1929 р.) народився **Михайло Федорович Пушний**, художник. Відомий як портретист. Помер 26 квітня 1996 р.

20 • 75 років тому (1939 р.) у с. Петрівка Синельниківського району народилася **Раїса Панасівна Руденко** (уроджена – **Каплун**), дисидентка і журналістка, секретар Української Гельсінкської групи (УГГ) з дня створення.

21 • 75 років тому (1939 р.) у Дніпропетровську народився **Олександр Георгійович Невечера**, скульптор.

27 • 65 років тому (1949 р.) народився **Сергій Іванович Ісасв**, художник. Працює у галузі станкового живопису.

• 60 років тому (1954 р.) у Кривому Розі народився **Вадим Іванович Зінченко**, художник. Працює у галузі станкової графіки.

30 • 45 років тому (1969 р.) введено в дію **Дніпропетровську трикотажну фабрику**. Нині – фірма «Дніпрянка».

Календар підготувала **Ярина ГОЛУБ**, завідувачка красназвочного відділу обласної універсальної наукової бібліотеки

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ ЮВІЛЕЙ

1914 року Україна та світ відзначали 100-ліття від дня народження Тараса Шевченка. Царський режим чинив усілякі перешкоди святкуванню ювілею, попередивши місцеву владу про те, що «публичные собрания по случаю юбилея не должны быть дозволяемы». Рада Катеринославської «Прогресивної» домоглася від начальника губернії всупереч забороні дозволу на організацію ювілейного Шевченківського комітету і проведення урочистостей за умови, щоб у виступах на вечорі не було висловів «носящих тенденциозную окраску». На засіданні комітету головою обрали професора О.М. Терпигорева, а почесним головою став Д.І. Яворницький.

На захист ювілею Т.Г. Шевченка та через попередження про заборону вшанувати ювілей поета виступив депутат IV Державної Думи від Катеринославщини О.М. Александров. У своїй великій промові з трибуни Думи він під бурхливі оплески депутатів-опозиціонерів виголосив: «*России предстоит разрешить огромную историческую и политическую проблему: должен ли державный народ великороссов унижать, раздирать, русифицировать другие народности или он должен стремиться к духовному объединению с ними? Ведь в России 70 млн иноплемennых (из 200 млн населения). Национальность выше государства: государства падали, а народы оставались живы. Не боритесь с национальным чувством путём насилия. В Думе должен раздаться голос жизни. Нельзя не прислушаться к голосу русских людей, оскорбленных за братьев-украинцев. Запрет праздника в память великого народного поэта Шевченка – это оскорбление всего украинского народа. Политика сегодняшнего дня не вправе заносить руку над головой поэта. Надо остановить эту руку, так как такой поступок вызывает чувство стыда и ужаса. Признайте за украинским народом право на родной язык и на культурное самоопределение*».

На захист святкування Шевченківського ювілею на сторінках місцевої газети «Южная заря» виступив і депутат Думи С.О. Іванов з Київщини у статті «По поводу чествования памяти Т.Г. Шевченко», надрукованій 26 лютого. А вже наступного дня: «вранці до друкарні «Южной зари» прийшла поліція і арештувала усі примірники, що залишилися від 26 лютого, де була надрукована стаття С. Іванова про заборону вшанувати пам'ять Шевченка».

Засідання ювілейного комітету відбувалися у будинку Миської думи, яка асигнувала на святкування 500 крб. Квитки на урочисте засідання розібрали протягом півгодини, але охочих було значно більше.

Урочисте ювілейне засідання комітету відбулося 25 лютого в новому театрі Англійського клубу (нині – Театр ім. Т.Г. Шевченка. Ред.). Виступали: українською мовою – професор Д. Яворницький, російською – професор О. Терпигорев. Тексти виступів оприлюднили у місцевій періодиці.

Газети друкували адреси та телеграми, що надійшли до комітету від членів IV Державної Думи: М.В. Родзянка, М.М. Алексєєнка, Г.А. Бергмана, О.М. Александрова, Ф.Г. Філатова; від Миської думи та голови І.В. Способного; від Губернської земської управи.

«В день памяти великого сына Украины приношу горячая желания своего сердца о полном раскрытии украинского слова», – писав депутат О. Александров, чия телеграма зустріли палкими оплесками учасники засідання.

МІСЬКИЙ ХУДОЖНІЙ МУЗЕЙ. ХРОНІКА ВІДКРИТТЯ

Особливою подією року стало відкриття миського художнього музею. Активні роботи розпочалися у січні 1914 року.

18 січня. У присутності товариша (заступника) миського голови Волкова та художників Соловйова, Моргунова і Шрейдера відкрито скриньку із 33 картинами, котрі надіслав князь Гедройц для місцевого художнього музею. Почали розробляти форму щитів для картин.

23 січня. Під керівництвом Волкова почалися роботи з установки картин у скетинг-ринку, які планують завершити до 15 лютого. В роботі беруть участь місцеві художники: Шрейдер, Моргунов, Соловйов, Машичев, миський інженер Красносельський.

1 лютого. Роботи з організації музею тривають, зростає громадський інтерес до нового культурного осередку. Під головуванням Волкова відбулося засідання художньої комісії за участі місцевих художників. Увазі комісії був запропонований проєкт Статуту «Друзі музею», розроблений художниками за зразком Рум'янцевського музею. Проєкт схвалений і відправлений на легалізацію.

6 березня. Під керівництвом Волкова посліхом закінчуються роботи з улаштування художнього музею. Відкриття планується на середину березня.

14 березня. Відкриття художнього музею перенесено на 23 березня.

23 березня. Відкриття музею очікується 30 березня.

25 березня. Відкриття музею відкладається на після Великодня. До музею почали надходити роботи місцевих художників.

28 березня. Відкриття музею для відвідин публіки заплановане на 7 квітня. Урочисте освячення його перенесено на після свята Великодня – 23 квітня.

10 квітня. З другого дня свят відкрито для публіки миський художній музей у приміщенні скетинг-ринку. Колекція картин музею складається з пожертвувань приватних осіб і картин Імператорської академії мистецтв, які надаються тимчасово. Поки що в музеї майже 50 робіт, з яких половина є власністю музею. Тут представлені майже усі жанри живопису: пейзаж, жанр, портрет, історичний живопис. Привертає увагу велике полотно Паніна «Іоанн Грозний». Цар зображений на білому коні, за ним охорона. Поряд велике полотно Кандоурова «На могилі скіфського вождя», дуже темна. Картина Лебедева «Восвода», акварель Бамансона «Негр», картина Верещагіна

були начальник губернии, городской голова И.В. Способный, члены городской управы, гласные думы, представители земств и различных учреждений, художники и много посторонних лиц.

После молебна начальник губернии приветствовал городское управление с началом эстетического воспитания граждан.

Выразив пожелание, чтобы новое художественное учреждение воспитало ряд великих художников, городской голова предложил присутствующим отправить следующие телеграммы: На имя Ея Императорского Высочества Великой Княгини Марии Павловны, Августейшего президента Императорской академии наук; князю Николаю Антоновичу Гедройцу.

Осмотрев внимательно музей, все присутствующие перешли в студию, где подробные объяснения давал маститый художник Шрейдер, а затем были сфотографированы.

В заключение в английском клубе состоялось завтра по подписке, в котором принимали участие городской голова, члены управы, гласные, художники, представители печати и служащие городской управы. Во время завтрака много было сказано приветственных речей.

Після відкриття до музею надходили твори художників і подарунки. У травні в Академії мистецтв надійшли три нові картини, які тимчасово зберігалися в музеї О.М. Поля – «Горе» Володимирова, «В кав'ярні» Нілуса та «Шкільні товариші» Кузнецова. Товариство імені А.І. Куйнджі в Санкт-Петербурзі ухвалило подарувати твори художника «Хмаринка над степом», «Гори Кавказу», «Після дощу». На початку червня картини відправлені залізницею до Катеринослава.

Князь Гедройц особисто передав музею п'ять картин художника Фокіна (пожертвовані якимось Петровим), «Водойму» Кравченка, «Після дощу» Вельца.

За перший місяць роботи музею відвідали 1230 чоловік – 880 за платню, 250 безкоштовно (учні).

У листопаді Імператорська академія мистецтв подарувала художньому музею гравери із зображенням імператорів Петра I, Олександра II, Миколи I, Єлизавети та художника Верещагіна.

Валентина ЛАЗЕБНИК, історик, завідувачка відділу Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д.І. Яворницького

«Орфей та Евридика» великих розмірів, «Пейзаж» Колесниченка та інші. Крім картин представлені кілька статуй і ваза з лебедями імператорського порцелянового заводу.

І, нарешті, повідомлення, що 27 квітня о 12 годині дня (10 травня 1914 р. за новим стилем) відбудеться урочисте відкриття миського художнього музею в міському саду. Запрошені гласні думи та представники різних відомств і закладів. Ось опис відкриття:

«27 апреля состоялось торжественное открытие городского художественного музея. К 12 часам дня в здание музея при-

Скетинг-ринк, -у. (від англ. skating-rink) Майданчик з асфальтованим або дерев'яним покриттям для катання або гри в хокей на роликових ковзанах. Такі споруди набули популярності на початку ХХ ст. У Катеринославі скетинг-ринк був збудований 1911 р. за проєктом архітектора Д.С. Скоробогатова. Розташовувався там, де нині центральний вхід до парку ім. Л. Глоби. Всі дати подані за старим стилем. Ред.

САЙТ ОБЛАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО»: GDJERELO.JIMDO.COM

<p>ЗАСНОВНИК ОБЛАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ГАЗЕТИ «ДЖЕРЕЛО» — ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ</p>			
<p>Редакційна колегія: В.М. ВАСИЛИНЕНКО, О.І. ДЕМЧИК, В.Г. ДОЛГОПОЛІЙ, С.Г. КРАМАРЕНКО, М.І. РОМАНЕНКО</p> <p>Головний редактор З.В. МАРЧИШИНА Заступник редактора Є.А. ШУЛЬГА Фотокори Г.Г. та А.Г. КРЮЧЕНКИ. Дизайн і верстка Н.О. АНТОНЕНКО</p>	<p>Газету надруковано в друкарні ПП «Ліра М», 49038, Дніпропетровськ, просп. Воронцова, 73, тел. (056) 721-92-60. Ціна договірною. Передплатний індекс 40620.</p>	<p>Свідчення про реєстрацію ДП № 66 від 13.12.1993. Формат А 3. Друк офсетний. Обсяг 1,6 ум. др. арк. Наклад . Зам. №</p>	<p>Адреса редакції: 49006, Дніпропетровськ, вул. Свердлова, 70, к. 216. Телефон/факс: 732-47-61, 732-48-48. E-mail: GDjerele@yandex.ru</p>